

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

TOSHKENT ARHITEKTURA VA QURILISH INSTITUTI

ARHITEKTURA FAKULTETI

UMAROV ZOKIRJON

Magistr dissertatsiyasi

**HAYVONOT BOGLARINI ME'MORIY-LANDSHAFT
TASHKIL ETISH**

5A 340104 –landshaft arxitekturasi

“Shaharsozlik va landshaft

arxitekturasi” kafedra mudiri: _____ a.nom.,dotsent MirzaevM.K.

Ilmiy rahbar: _____ dotsent Sadikova M.A.

Magistrant: _____ Umarov Z.

Toshkent -2015

Dissertatsiyas'iya tuzilishi

	KIRISH	3
I BOB	HAYVONOT BOG'LARNING TARIXIY VA ZAMONAVIY RIVOJLANISHI	8
1.1	Hayvonot bog'larning tarixiy rivojlanishi	8
1.2	Hayvonot bog'larining zamonaviy me'moriy-landshaft xususiyatlarini tashkil etish	16
1.3	O'zbekistonda hayvonot bog'lari rivojlantirishi va qurishi	30
	Xulosa	39
II BOB	HAYVONOT BOG'I OMILLARI ME'MORIY-LANDSHAFT TASHKIL ETISH SHAROITLAR VA FAKTORLAR	40
2.1	Tabiiy-iqlim va ekologik faktorlar	40
2.2	Hayvonot bog'larining tashkil etadigan hayvonlar, keluvchilar va hodomlarning ax'tiejlari	48
2.3	Shaharsozlik va funktsional faktorlar	51
	Xulosa	56
III BOB	HAYVONOT BOGLARINI ME'MORIY-LANDSHAFT TASHKIL ETISH	57
3.1	Hayvonot bog'larini me'moriy-planlashtirishini tashkil etish tartiblari	57
3.2	Hayvonot bog'larini me'moriy-landshaftini tashkil etish asosiy prins'iplari	64
3.3	O'zbekistonda hayvonot bog'larini me'moriy-landshaft tashkil etish tavsiyalari	71
	Xulosa	76
	DISSERATSIYASIYA XULOSASI	77
	ADABIYOT	80

Kirish

Yirik yoki katta shaharda yashayotgan zamonaviy shaharlik doimiy ruhiy kuchlanganlik (ruhiy zarba ostidagi) holatni boshidan kechiradi. Uning tabiat dunyosidan ajralib qolganligi psixik va jismoniy sogʻligida tahlika (xavf)ning oshishiga olib keladi. SHuning uchun, ayniqsa, yirik shaharlarda istiqomat qilayotgan aholi uchun tabiiy sharoitlarga yaqin boʻlgan muhit juda zarurdir. SHunga bogʻliq ravishda tabiatning tirik (jonli) muzeylari – hayvonot bogʻlari (zooparklar), shahar tizimida joylashgan tashkiliy tabiiy komplekslar katta ommaboplikka ega. Ularda tabiat oʻzining yakdilligi – koʻkalamzorlar bilan koʻmilganligi, boy hayvonot dunyosinining suv bilan yanada toʻldirilishi bilan tasvirlanadi. Hayvonot bogʻlari (zooparklar)ning tabiatni qoʻriqlash gʻoyalarini tarqatishga, unga insonparvar munosabatni va uni asrab-avaylash hissini tarbiyalashga yoʻnaltirilgan faoliyati juda qiziqarli va turli –tumandir.

Hozirgi kunda jonli muzeylar – shahar tizimida joylashgan, inson tomonidan tashkil etilgan sunʼiy komplekslar deb hisoblanuvchi hayvonot bogʻlari (zooparklar) katta ommaviylikka ega boʻlib, ulardan nafaqat shahar aholisi balki viloyatlarning qishloq joylaridan tashrif buyurgan mehmonlar ham keng foydalanishadi. Ularda tabiat oʻzining yakdilligi – koʻkalamzorlar bilan koʻmilganligi, boy hayvonot dunyosinining suv bilan yanada toʻldirilishi bilan turli yoshdagi tashrif buyuruvchilarni oʻziga jalb etadi.

Hayvonot bogʻlari (zooparklar) – bu nafaqat dam olish joyi, madaniy-gʻoyaviy va ilmiy-tadqiqot markazlari, balki yovvoyi hayvonlarning muhim rezervatsiyasi hamdir, insonning yaxshi yashashi uchun zarur boʻlgan yaxshi va xush sharoitlarni yaratish qanday talab etilsa, ularning mavjud boʻlishi uchun ham shunga oʻxshash zarur boʻlgan sharoitlarni yaratish toqazo etiladi. Oʻzining oʻlchamlari boʻyicha ular Berlining qoq markazida joylashgan aytarli darajada katta boʻlmagan voler kabi boʻlishi mumkin, CHexiyadagi Dvur-Kralov shahridagi “Safari” tabiiy sharoitlarida toʻplangan turli-tuman hayvonlar kolleksiyalari toʻplangan “Safari-parklari”dek u erda (volerda) toʻtta qoʻngʻir ayiq yashaydi.

O‘zbekistonda davlat ahamiyatiga ega bo‘lgan yagona zoopark – “Toshkent hayvonot bog‘i” O‘rta osiyo zoologik – olimlar tashabbusi bilan 1924 yilda tashkil etilgan.

O‘tgan asrning 40-yillariga kelib 200 turdan ortiq ekspozitsiyalar bilan shakllangan Toshkent zooparki O‘rta Osiyo-Qozog‘iston, Turkmaniston va Tojikiston zooparklari tarmoqlarini tashkil etishda bevosita qatnashdi.

XX asrning 80-yillaridan boshlab eski zoopark tashabbuskor guruhlarining shahar hududi chegarasida yangi keng hududni izlash va unga eski hayvonot bog‘ini joylashtirish borasidagi ko‘p yillik ishlari boshlangan edi.

Biroq shuni ta’kidlash joizki, kichik zoopark o‘zining to‘lqaqonli katta hayoti bilan yashashni davom ettirdi. Eski ekspozitsiyalar rekontruksiya qilindi va ta’mirlandi, hayvonlarning boy kolleksiyasi saqlanib qolindi va imkoni boricha hayvonlarning bu boy kolleksiyasi yanada kengaytirilib boyitildi. Minglab shaharliklar, O‘zbekiston poytaxtining aholisi va mehmonlari shahar marakzidagi kichkina tabiat burchagiga mamnuniyat bilan tashrif buyurishadi. Lekin eski zooparkning eng bosh yutug‘laridan biri bu ekzotik hayvonlar bilan ishlash uchun professional xodimlarni tayyorlashdan iboratdir. Tor hududlar, xom g‘ishtdan ishlangan o‘rta miyona xonalar va boshqa kamchiliklarga qaramasdan zooparkda hayvonlarning ko‘plab turlari ko‘paytirildi. Toshkent zooparkining alohida faxri va iftixori bu zooparklarning butun jahon tarixida birichi marta Janubiy Amerikada yashovchi o‘limtikxo‘r yirik yirtqich qushlar (andi kondorlari)ni parvarishlash va ko‘paytirish bilan uzviy bog‘liqdir. 1992 ilda Toshkent zooparkining hududi 10,7 ga ni tashkil etdi va hayvonlarning ekpozitsiyasi 270 xildan oshdi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1994 yil, 13 iyulidagi farmoyishlari bo‘yicha jahon talablari va standartlariga javob beradigan yangi zoopark qurilishi boshlandi.

1997 yil O‘zbekiston Respublikasining mustaqillik kuni – 1 sentyabrda SHahar Botanika bog‘i yonida joylashgan yangi zoopark ekspluatatsiyaga topshirildi. Uning hududi endi 21,5 ga ni egallaydi.

Hayvonlar suv havzalari va qishki sovuqlar tushishi ehtimoliga qarshi issiq xonalarni o‘zi ichiga kiritgan keng komfort volerlarga ega bo‘lishdi.

Hozirgi kunda zooparkda quyidagi bo‘limlar: “Akvarium”, “Terrarium” («sudraluvchilar va suvda hamda quruqlikda yashovchi hayvonlar boqiladigan maxsus bino»), “Primatlar” (“sut-emizuvchilar sinfining eng yuqori turkumi”), “To‘tilar”, “Qushlar”, “Yirtqichlar”, “Suvda suzuvchi qushlar”, “Tuyoqlilar”, “Umurtqasizlar”, “Kichik sutemizuvchilar”, “Viyvariylar” (“hayvonlar ustida tajriba o‘tkaziladigan maxsus joy”), “hayvonlarni ko‘paytiradigan pitomniklar” faoliyat yuritadi. Hayvonlarga veterinar yordam ko‘rsatish uchun veterinar klinika, bakteriologik, toksigologik va biokimyoviy laboratoriyalar ishlab turibdi.

1. Dissertatsiya ishining dolzarbligi. Zooparklarni faqat etarlicha tashrif buyuruvchilarni ta‘minlovchi yirik shaharlarga joylashtirish amaliyotini to‘g‘ri emas deb hisoblash mumkin. Dunyoning ko‘plam mamlakatlarida katta bo‘lmagan zooparklarning keng tarmog‘i mavjud, jumladan bolalar zoopraklari tamoqlari ham faoliyat yuritadi. Agar XX asrning birinchi yarmida MDH mamlakatlari zooparklarning soni bo‘yicha jahonda AQSHdan keyin (mos ravishda 23 va 58) ikkinchi o‘rinni egallagan bo‘lsa, keyingi yillarda MDH mamlakatlarida zooparklarni rivojlantirish keskin qisqardi. Endi MDH mamlakatlari rivojlangan davlatlardan ancha orqada qoldi. Masalan, London, Nyu-york. Tokion, CHikago va boshqa shaharlarda to‘rttalab zooparklar bor, yirik shaharlardan biri bo‘lgan Toshkentda atigi bitta zoopark bor xolos.

Respublikaning boshqa shaharlari umuman zooparklagrga ega emas. Bu O‘zbekistonda zooparklar yaratish dolzarb ekanligini bildiradi. Bundan tashqari aholining jonli tabiat bilan munosabatda bo‘lishi uchun komfort sharoitlarni yaratish nafaqat dam olish va aholi ekologik ongining o‘shishiga, balki zooparkning iqtisodiy samaradorlgining oshishiga ham shart-sharoit yaratadi, ularning daromadlari hayvonlarni boqish va parvarishlash uchun yaxshi sharoitlar yaratish, fan va aholi ekologik ongini faollashtirish imkonini ham beradi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi. Zooparklarni tashkil etish bo‘yicha tadqiqotlar zamonaviylikning tadqiq qilinadigan muammolaridan biridir. Buning sababi ekologik muammolarning o‘tkirlashuvi, hayvonlar turlarining kamayishi, ularni tabiiy parklarlar va zooparklarda saqlash, parvarishlash sharoitlarini o‘rganish va qo‘llab-quvatlashdan iboratdir. Hayvonlarni zooparklarda parvarishlash muammosini o‘rganishga olim-zoologiklar, biologlar va ekologlar O.N. Nesterenko, V.A. Ostapenko, B. Il‘erbakovskiy va boshqalarning; landshaft-ekologik va ijtimoiy muammolarni o‘rganishga esa I.P. Laptev, I.P., Sosnovskiy, M. Faybi va boshqalarning ilmiy ishlari bag‘ishlangan; bog‘larni shaharsozlik va arxitekturaviy-tarxiy tashkil qilish savol va masalalari bilan V.P. Vergunov, V. Beles, V.F. Gostev, V. A. Goroxov, L.B. Luns, N.N. YUskevichlar shug‘ullanishgan; zooparklarni texnologik tashkil etish savollari V. P. Zavarin, I.D. Rodichkin, O.B. Sokolskaya, L.S. Skuratovalarning ilmiy ishlarida ko‘rib chiqilgan. Biroq arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish bilan bog‘liq bo‘lgan savol va masalalar faqatgina ko‘kalamzorlashtirish nuqtai nazaridan ko‘rib chiqilgan xolos, bu esa zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish metodlarining to‘liq kartinasini, ayniqsa, issiq iqlim sharoitlarida to‘liq tasvirlab bermaydi.

1. Tadqiqotning maqsad va vazifalari.

Dissertatsiya ishining masadi O‘zbekistonda zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish metodlarini rivojlantirish va takomillashtirish imkoniyatlarini o‘rganishdan iboratdir.

Asosiy vazifalar quyidagilarni oo‘ ichiga kiritadi:

- zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish nazariyasi va amaliyotini o‘rganish;
- loyihalash va landshaftli tashkil etish tajribasini tahlil qilish;
- landshaftli tashkil etishga ta’sir qiluvchi asosiy omillarni o‘rganish;
- zooparklar hududlarini arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish prinsiplarini aniqlash;

– zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish va loyihalash modellarini ishlab chiqish.

2. Tadqiqot ob'ekti va predmeti:

Tadqiqot ob'ekti - zooparklar hududlarini tadqiq qilish-landshaftli rejalashtirish va ularning dizayni.

Tadqiqot predmeti - zooparklar hududlarini arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish metodlarini ishlab chiqish.

3. Tadqiqotdan kutilayotgan natijalar:

Birinchi bobda zooparklarni loyihalash va qurish nazariyasi hamda amaliyoti ko'rib chiqilgan, zooparklarning rivojlanish tarixi, zooparklarni landshaftli tashkil etish va loyihalashning nazariy asoslari hamda rivolantirish yondashuvlari, O'zbekistonda zooparklarning hozirgi vaqtdagi rivojlanish holati yoritilgan, nazariy umumlashtirishlar va xulosalar qilingan.

Ikkinchi bobda zooparklarni landshaftli tashkil etishga ta'sir qiluvchi sharoitlar va omillar o'rganilgan, tabiiy sharoitlarning ta'siri aniqlangan, hayvonlar va tashrif buyuruvchilar uchun ijtimoiy, biologik, servis talablari bo'yicha komfortli sharoitlar yaratish, shaharsozlik, arxitekturaviy-rejaviy va landshaftli-ekologik talablar tadqiq qilingan, omillarni inobatga olish bo'yicha xulosalar qilingan.

Uchinchi bobda O'zbekistonning spetsifik sharoitlarida landshaftli tashkil etish va loyihalash prinsiplari, yangi sharoitlarda yoki rekonstruksiya mioslida zooparklar hududlarini arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish va rejalashtirish metodlaridan foydalanish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

4. Tadqiqotning ilmiy yangiligi. Nauchnaya novizna issledovaniya.

O'zbekistonda zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish jihatlari hanuzgacha to'liq tadqiq qilinmagan. Hozirgi vaqtgacha mazkur ish respublikada zooparklarning keng tarmog'i mavjud emasligi tufayli olib borilmagan. Birinchi marta loyihaviy ishlanmalar asosida 1997 yilda qurilgan Toshkent Yangi zooparkini arxitekturaviy-rejaviy tashkil etish jihatlari o'rganish olib borildi

xolos. Bunda hayvonlarning funksionlashuvini aniqlovchi ularning fizik (jismoniy) xossalari va ularni saqlash rejimlari, hududning ekologik holatini aniqlovchi Toshkent zooparki hududi tuprog'ining fizik-kimyoviy va biologik xarakteristikalarini aniqlandi. Biroq tadqiq qilingan xarakteristikalarini ekologik me'yorlashtirish va har xil turdagi hayvonlarning va zooparkka tashrif buyuruvchilarning tuproqqa ta'sirini, zooparkning sun'iy tabiiy muhitini tashkil etish va hududni landshaftli tashkil etishning o'ziga xos jihatlari, tashrif buyuruvchilar uchun qulayliklar va hayvonlarning tashrif buyuruvchilarga reaksiya ko'rsatishini qiyosiy tahlil qilish olib borilmadi. Keyingi yillarda birinchi marta Toshkent zooparki uchun tuproq biologik va fermentativ faolligining pasayishi nisbatan yaxshi fizik-kimyoviy omillar va tuproq mikroorganizmlarining etarli biomassasi fonida aniqlandi, bu Toshkent zooparki tuprog'i biodestrukturali funksiyasining biroz izdan chiqqanligi haqida guvohlik beradi.

5. Dissertatsiya ishining amaliy ahamiyati. Tadqiqot natijalaridan O'zbekistonda zoopark qurilishi mavzusining dolzarbligini targ'ibot qilishda, shaharlarda va O'zbekiston viloyatlarida zooparklar va zoobog'lar, parklar va maktablarda bog'lar yaratishda, respublikaning tabiiy sharoitlarida loyihaviy echimlar ishlab chiqishda foydalanish, bu natijalar ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlarda asos bo'lishi mumkin. Tadqiqot ishining natijalari O'zbekistonda zooparklarni loyihalash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish asosida yotishi mumkin.

I BOB. HAYVONOT BOG'LARNING TARIXIY VA ZAMONAVIY RIVOJLANISHI

1.1. Hayvonot bog'larning tarixiy rivojlanishi

Hayvonot bog'larning paydo bo'lishi

Hayvonot bog'larning tarixi istilosi 5000 dan ortiq yil bor. Odam tosh asridan hayvonlarni o'z ichiga boshladi. Birinchidan, hayvonlar, keyin diniy va ko'ngilochar maqsadlarda faqat go'sht tirik ustama sifatida saqlanardi. Moment odam u nafaqat texnik va ma'naviy inqilob sabab bo'ldi nisbatan tezroq, kuchliroq va qiyin edi hayvon, itoat ettiringlar imkoniyatiga ega edi. Bu inqilob aslida insoniyat rivojlanishiga boshladi madaniy (neolit) inqilob rivojlantira boshladi. Ibodatxonalarida ibodat maqsadida Hayvonlar shumerlaru hindlarning 5000 yil oldin o'z ichiga oladi. Bu asosan, antilopalarni, echkilar gergedanlar, fillar, qoplonlar edi. Misrda, Firavn qurbonlik hayvonlar kabi antilopaning katta podani saqlanadi.

1-rasm. Misrliklar qurbonlik hayvonlari.

Hikoya biladi birinchi hayvonot bog'i, eramizgacha 2000 yil qurilgan edi Xitoy imperatori Chi sulolasi sudida. Bu park, shuningdek, "ziyolilar birinchi park» deb atalgan. Oxir-oqibatda g'oyib Misr, Yaqin Sharq va Markaziy Osiyo erta tsivilizatsiyalar hayvon yig'ish farqli o'laroq, "Park ziyolilar" zamonaviy marta ketmadi. "Park ziyolilar" 3000 dan ortiq yil davomida davom etdi, lekin 1899-1900 qo'zg'oloni paytida vayron qilindi. [26]

Xitoy do'stlik belgisi sifatida hayvonlarning bir ehson qabul qildi. Tadbir rasmiy hisobotida shunday dedi: "imperial mashinalar uning yo'li, yig'inini tashkil xalqaro safar kuch, barcha hayvonlar o'ldirilgan va ularning go'shtini eb." Biz uchun bu qadimiy mashinalar saqlanadi faqat natural - Bas, kiyik Milan bir guruh tez qo'zg'oloni oldin Ingliz pastor Dovudni eksport qilindi.

Evropa tashqarida, imperator Montezuma sudining bir hayvonot bog'i bor edi. Bu yerda u Kortes yozgan narsa: "Katta hovuz, o'rmonlar va binolar bilan imperator Montezuma saroyida katta qismi semiwilderness va hayvonlar uchun mo'ljallangan edi Jasper ustunlari bilan Ko'pchilik oyatlarni o'z ichiga uchun mo'ljallangan 10-12 yirik ko'llar edi markazi qaysi bog'ida, olib keldi suvda suzuvchi, timsohlarga va baliq. "Bu göletler Kortes yozadi: ".. Dengiz qushlar uchun daryo uchun tuz, suv bilan suv havzalari bor edi - yangi vaqti bilan yuvib tashlang vaqti uchun ko'llarini tozalash maqsadida va keyin bir kolba orqali yana to'lib Hamma narsa toza va yaxshi holatda edi." [26]

Hayvonlar asosan hayvonlar bilan binolar yashovchi, 300 dan ortiq xalq keyin qaradim. Shuning uchun, "xizmat doira" yaratish zamonaviy marta ixtiro emas. Biz tarixidan ma'lumki Cortes Aztecs qonli urushlar fath va oltin izlab er vayron ichida, shaharni vayron va qoldiqlar imperial qasrlar aylandi. Uning askarlari xalos va Imperial hayvonot bog'i emas edi. (- 14 AD 63 BC) Rim hayvonot bog'i, biz bilamiz, deb, imperator Avgust tomonidan tashkil etilgan. 420 qoplonlar, sherlar, 260, 600, boshqa Afrika hayvonlar bor va ayiqlar edi, va fil va timsohlarga - Bu bir hayvonot bog'i 3500 hayvon mavjud edi. Bu hayvonot bog'i bir model aylandi. Imperator Trojan allaqachon 11000 hayvonlarni mavjud.

Tez orada Rim Rim qonun sher va bars bo'yicha maxsus soliq kiritgani juda ko'p xususiy hayvonot bog'i edi. Ushbu qonun ham yovvoyi hayvonlar tomonidan etkazilgan zarar uchun, u uy hayvonlari tomonidan etkazilgan zarar ancha ko'proq to'lash uchun zarur ekanligini belgilaydi. Bu Rim huquqiy qoida bu kun deyarli barcha zamonaviy qonunchiligi bilan qoldi. Rim imperatorlari sudida ham gladiator jang uchun mo'ljallangan yirtqich hayvonlar minglab, ayniqsa yirtqich

hayvonlarni, mavjud. Albatta, ular yuzlab va minglab o'lim esa. Taqdimot chog'ida 80 yilda Colosseylar ochilishida 5000 hayvonlarni o'ldirib nishonlash uchun, 2 rasm.

2-rasm. Kadimgi Rim imperiyasi Koliseylarida hayvonlarning o'ldirish.

Yil 150 atrofida, bir tsirk ishlashi davomida go'yoki 10,000 hayvonlar halok bo'ldi. Savdosi maqsadida 1980 yilda Oziqlantirish, Qishloq va o'rmon, federal vazirligi ma'lumotlariga ko'ra o'ldirildi:, 25 000 ocelots 45,000, 72.000 kichik mushuk Sharlott, 131,000 14,000 pampasskih mushuk Qoplon 45,000, 5500 fillar susamuru), 3 rasm.

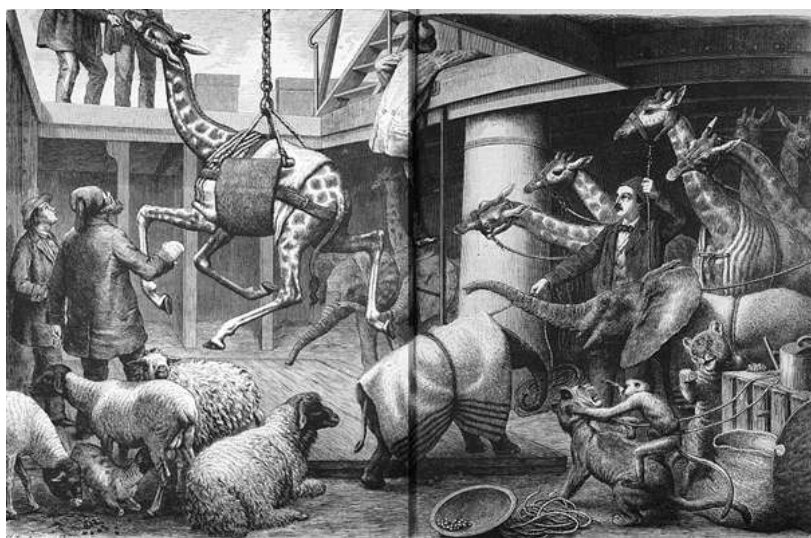
3 rasm. Hayvonlarning o'ldirish va tashish paytida o'limi.

Maydonda o'ldirish uchun bu ommaviy ko'chkilar oqibati asrning boshida, ba'zi turlari Shimoliy Afrikada juda noyob bo'lib qolgan edi. Lekin hech kim

g'amxo'rlik - siz har doim tabiatda ba'zi yangi hayvonlarni ushlab mumkin - "Ularni erda son-sanoqsiz".[38]

Hayvonlarga Bunday munosabat, juda uzoq vaqt davomida mavjud. Hamma muassasalarida, bo'sh umumiy ko'rsatish hayvonlar tutqinlikda mos turmush sharoitlarini yaratish haqida juda kam g'amxo'rlik xushvaqt. Hayvonlar bir zum ham tinchlik bilmayman - hech kim bu qorong'ilashib va rages borisharkan, ularni uyg'onish, yoki unga qarash va kulish hayvon boshpana qo'riqchi haydashga sabab uchun bir tayoq Poke, tosh otish mumkin, boshpana yoqasi tomonidan sudrab. Hech kim bunday qiyin vaziyatlardan hayvon, vazni yo'qotish ularning ishtahasi, vazn yo'qotadi g'amxo'rlik va nihoyat vafot etdi. Tutqinlikda hayvonlarni oziqlantirish va etarli e'tibor bermagan. [37]

Uzoq vaqt davomida hayvonlarning o'limiga to'g'risida faqat e'tibor bermadim - siz har doim boshqa olishingiz mumkin. Trappers transport davomida hayvonlarning o'nlab o'limi e'tiborsizlik, ularga yuzlab olib keldi. Afsuski, bunday yondashuv yirtqich hayvonlarning kontrabanda tashish hollarda bilan hozir saqlanib bo'ladi, 4 rasm.

4 rasm. Hayvonlarning tashish paytida azoblanishi

Muxtasar qilib aytganda, bu davr barcha hayvonot bog'lari ta'kidlash arziydi umumiy xususiyatlarga ega: ular emas aksariyat insonlar uchun, faqat egasining quvonchdan yaratildi. Ular hayvonlarni, har bir tur uchun etarli sharoitlar yaratish

tushunish tegmay, nufuzi holatlardan asosida tashkil etiladi. Insonlar va hayvonlar aloqada to'g'risida hayvon o'yin-kulgi, qiziqarli bo'lib xizmat qildi va bir vaqtning o'zida uning egasining boylik va kuchini ko'rsatdi, deb darajada faqat gaplashish mumkin, 5 rasm.

6 rasm. Hayvonlarni odamlarga o'yin-kulgi uchun ko'rsatish.

19 – 21-asr hayvonot bog'i rivojlantirishining analizi. 19 asrning o'rtalaridan beri hayvonot bog'ilar rivojlantirishinin uch bosqichga ajratish mumkin: [37]

1. Hayvonot bog'i hayvonot katagiday (o'rta-19-kech 19 asr) kabi.
2. Hayvonot bog'i hayvonlarning galereyasiday (erta va 20-asr o'rtalaridan.)
3. Hayvonot bog' Iyovvoyi tabiatni asrab-avaylash va o'rganish joy sifatida.

Hayvonot bog'i - menageries. 18 asr go'zallik va ilm-fan kashf eng yuqori qiymati bor edi-ma'naviy va romantik asr, tabiiy dunyo tushunish edi. Bungacha, rasmiy fan klassifikatsiyalash va taqqoslash asosida qurilgan. Fan yulduzli Carl Linnaeus va Charlz Darvin edi. Bu davrda dastlabki rasmiy hayvonot bog'i Londonda (1828) va Filadelfiya (1874) tashkil etildi. Erta hayvonot bog'lari fan uchun ilm-fan missiyasi asoslangan, lekin ijtimoiy faollikni uchun joylar mavjud bo'ldi, 7 rasm.

7 rasm. Hayvonlarni namoyish etish zonasi. Hayvonlar uchun qafaslar

Ilm-fan va estetika o'rtasida - Bu muvozanat erishish uchun olib keldi. Lekin mehmon estetika va o'yin-kulgi muhtoj ko'proq bo'ladi. Ommaviy tashrif hayvonot bog'lari uchun bir moda bor edi. Bu erda uchrashuv, imillab yurish va hayvonlar, shakl 8 rasmda.

8 rasm. 18-asr oxirida London hayvonot bog'ining qo'rinishi.

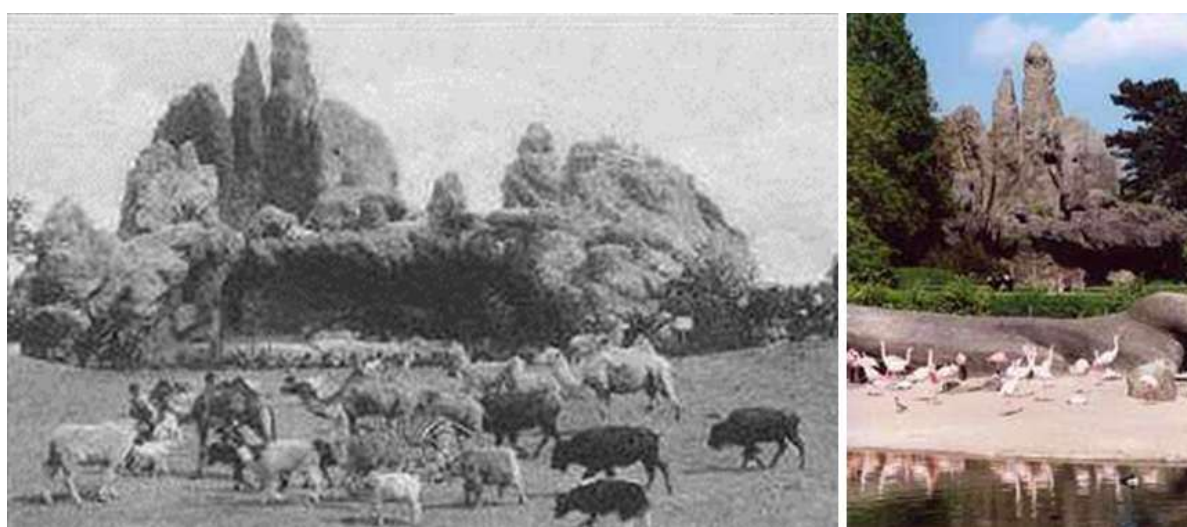
19-asrning zooparkda (yuqoridan hayvonlarning turlarini kamaytirish uchun) qoida namoyish hayvonlar taksonomik unvoni asoslangan va hokazo mushuk uy, qush uy deb muddatli "hayvon uy" o'ylab topishgan. [32]

Hayvonot bog'lari me'moriy uslublar ham go'zal edi. Oliy, nomli binolar va qush qafas bilan bezatilgan boy va eng dramatik tarzda, hamma joyda bor edi. Biroq, hujayralar kichik edi va hayvonlar ular uzoq yashamadi, va odamlar emas, balki, shakl tirik ko'ra, go'zal ob'ekt kabi hayvonlarni quvonch, 9 rasm.

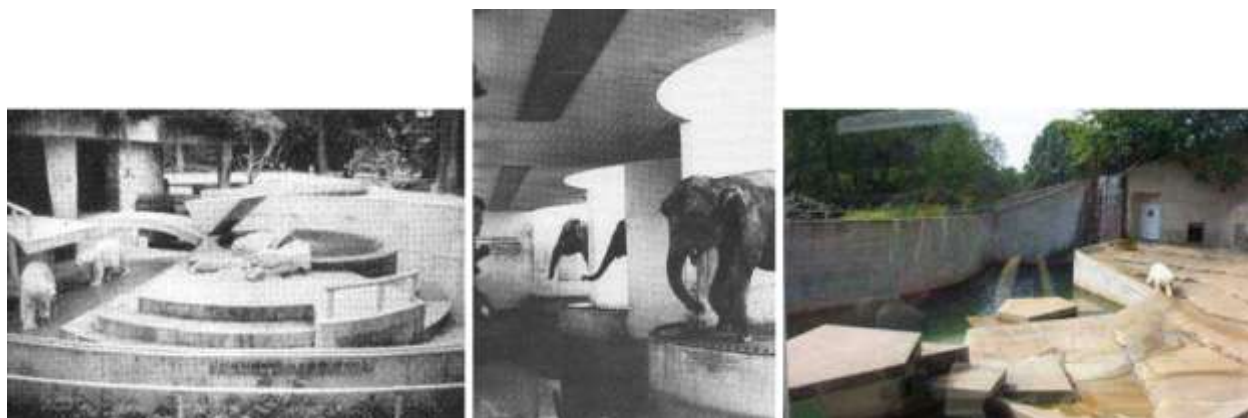
9 rasm. XIX asrda qurilgan, Evropadagi hayvonot bog'lari uchun, pavilonlar arxitekturasi.

Erta hayvonot bog'i va 20-asr o'rtalaridan. Bu davrda, hayvonot bog'i san'at galereyasini qanday sotib boshladi. Ko'rsatilgan eksponatlar haykallar va hayvonlar hayotidan mini-sahnalari bor edi. Romantic sazovor park qurilish old, o'rta va uzoq tekislik landshafti shakllanishida aks ettirgan edi. Carl Hagenbeck hayvonot bog'ida landshaft dizayni uchun bu nazariyani qo'llashga birinchi bo'ldi. Natijada, hayvonot bog'i to'siqlarni yoki hayvonlarni yurib uchun "kovaklariga" (3rasm) yaratildi. Uning turtki o'rniga eski hayvonot bog'lari, vaqt taniqli rassomlar kabi, romantik manzaralari tirik yaratilishi iloji boricha ko'p edi. Bu uslub zoopar-mashhurligini qozonish boshladi, lekin umuman ancha keyin mashhur bo'ldi, 10 rasm. [32]

10 rasm. Hayvonot bog'larida hayvonlar va mehmonlarni ajratish uchun qafas to'siqlari yaratildi – birinchi vilerlar.

Bu vaqtda, me'morchiligida shakli vazifalari aniqlanadi kerak, deb aslida bilan bog'liq yo'nalishlari rivojlandi. Veterinariya fan hayvonlarning sterillash uchun zarurligini targ'ib parallel, ham ishlab chiqdi. Arxitektura va tibbiyot yutuqlarini uyg'unligi hayvonot bog'i eksponatlar olib keldi. Gigiena va hayvonlar bilan muntazam tozalash uchun kerak. Architects muntazam toza Xonalar va oson hayvonlarni uzoqda yuvish mumkin bo'lgan yo'llarini izlashga boshladi. Shuning uchun, hamma joyda aniq ishlatilgan xodimlari ishini engillashtirish uchun. Bundan tashqari, sahnalari tashkil etish mashhur moda Chorshanba hayvonot bog'lari kirib ham namoyish etish uchun vaqt. Qurilish mashhur Art Nouveau bo'lgan qattiq, oddiy chiziqlar, bo'lishga mo'ljallangan ularning hayvonot bog'i binolar rivojlantirish boshlaganda. Natijada, hayvonot bog'i ko'proq hayvonot dunyosi hayot kechirish (11-rasm) nisbatan haykaltaroshlik kabi qarash boshladi.

11 rasm. Modernism hayvonot bog'i davri.

Bu vaqt davomida har ikkala tarzini rivojlantirish bilan ajralib turdi - Romantika va modernizeme. Dizayn hayvonot bog'i ko'proq hayvonlar uchun bir mas'ul uyda ortiq san'at galereyasi kabi edi. Qizig'i, sog'liqni saqlash va tutqinlikda hayvonlarning uzoq umr ko'paydi e'tibor bilan munosabati - bu kunga qadar davom etayotgan bir muvaffaqiyati bo'ldi. Faqat salbiy hayvonlarning aqliy sog'lig'imiz uchun e'tibor etishmasligi edi.

Hayvonot bog'i, asrab-avaylash va hayvonot dunyosini o'rganish joy sifatida. 20-asr o'rtalaridan beri, jamiyat, inson huquqlari va axloqiy xabardor

bo'ldi. Oxir-oqibatda hayvonlarning huquqlarini amalga oshirish uchun olib atrof-muhit anglab, botilni. [28]

1950 yilda, Hediger, kitob yozgan “Tutqinlikda yovvoyi hayvonlar”. Kitob chorvachilik amaliyoti bilan bog'liq odamlarning ko'zini ochdi. Came hayvonning tabiiy muhitning asosida, jumladan, ko'rgazma dizayni loyihalarni qaralishi lozim. Sog'liqni saqlash muvaffaqiyat tutqinlikda hayvonlar jismoniy va ruhiy kasalliklarga shifo boshladi o'tilishida edi.

1970 yilda, yosh dizaynerlar va odamlar bir guruh me'morlar qayta tiklash va eski g'oyalarni Forest Londonda Hagenbeck Zoo (Woodland Park parti) targ'ib qilishga qaror qildi. Buning o'rniga hayvon muhafazalari yaratish, ular yovvoyi tabiat va tabiat manzarasidan tekislikda mehmon qo'yishga qaror qildim. Ko'pchilik hayvonot bog'lari hayvonlar tabiiy shaklda mavjud bo'lgan atrof-muhit qayta, ingl Hayajonli sahna yaratildi. Shunday qilib, landshaft Forest Zoo gorilla joylashtirildi. Shunday qilib manzara chuqur tug'ilgan.

O'shandan beri, landshaft botirish g'oyasi yong'in kabi rivojlantira boshladi. Bugungi kunda, landshaft yondashuv mas'ul dizayn hayvonot bog'i bir namuna hisoblanadi. O'tmishda o'rganish, biz qaerda hayron kerak va qanday qilib biz kelajakda zoopar- rivojlantirish davom etadi.

1.2. Hayvonot bog'larining zamonaviy me'moriy-landshaft xususiyatlarini tashkil etish

Dunyoda taxminan 1500 hayvonot bog'i bor. Dunyodagi eng keksa hayvonot bog'i Venadagi Shonbrunn hayvonot bog'i hisoblanadi. Bu 31 iyul, 1752 yilda imperator Mariya Tereza va uning eri Franz Stephan tashkil etilgan. 2014 yilda u 250 yilligini nishonladi. Endi Vena hayvonot bog'i haqida 3000 hayvonlarni bor. O'tgan yili u 1,5 milliondan ortiq kishi tashrif buyurgan edi. [23]

Rossiya Moskva hayvonot bog'i eng qadimgi hisoblanadi. Bu Fevral 13, 1864 ochiq edi. O'sha paytda u hayvonot bog'i deb nomlangan va uning yig'ish yovvoyi

hayvonlar ichki 134 va 160 nusxada iborat. Zoo hayvonot Park 1926 yilda inqilobdan keyin qayta nomlandi.

Yana bir rossiyalik hayvonot bog'i - "Leningrad". Bu 14 avgust 1865 so'ng bir necha oy ochildi. Hayvonot dunyosi soni u ikkinchi yirik rus hayvonot bog'i hisoblanadi.

uchinchi bir rus hayvonot bog'i "Kaliningrad" hayvonot bog'i hisoblanadi. Bu Germaniya Hermann Klaas, 1896 yilda ochildi. O'tmishda, Kaliningrad va viloyat jahon urushidan keyin Rossiya tasarrufiga kelib Sharqiy Prussiya, Germaniya hududi edi. Ikkinchi jahon urushidan oldin, hayvonot bog'i go'zal pavilon, hayvonlarning o'sayotgan yig'ish qurish, tez rivojlangan. Shu bilan birga, shahar hujumi paytida qochib deyarli barcha hayvonlar halok bo'ldi yoki o'ldirilgan. Hayvonot bog'ida, bir kiyik, bo'rsiq, eshak va yarador Hippo Hans faqat bor edi. Hans shifo, va u birinchi katta hayvon hayvonot bog'i va uning ramzi jonlantirish bo'ldi. Endi Kaliningrad hayvonot bog'ida yig'ish hayvonlar haqida 370 turdagi bor. [32]

Endi Rossiyada 56 hayvonot bog'i bor.

Bunyodagi eng katta hayvonot bog'i Nyu-Yorkda Bronx hayvonot bog'i hisoblanadi.

Bu Nyu-York zoologik jamiyatining sa'y-harakatlari 1889 yildan tufayli ochildi. hayvonot bog'i u yirtqich hayvonlarni o'z ichiga aslida mashhur. park, 100 dan ortiq gektar (ortiq 1 ming km.), mintaqa o'z ichiga oladi. O'z hududida harakati uchun u maxsus Monoray qurilgan.

Ammo hatto shunday, Nyu-York sayyohlar uchun qo'llanma 2 yoki 3 kun ajratish hayvonot bog'i ziyorat qilish tavsiya etiladi, - yoki ular jismonan oddiygina unda vakili hayvonot dunyosining xilma-xilligini ko'rish imkoniga ega emas.

Zoopar- Zamonaviy tendentsiyalari yo'qolib ketayotgan hayvonlar qirg'in saqlash va ko'paytirish qaratilgan. Shunday qilib, hayvonlarning aniq turlari qayta

tabiatda qaytdi. Qafaslarda parvarish va shou hayvonlar, tabiiy muhitda (ochiq oralig'ida yoki bir Safari mashinalar hududlar), balki hujayra simulyatsiya.

Bizning zamonamizda, dunyodagi barcha yirik shaharlarida bir hayvonot bog'i yoki hayvon mashinalar. Dunyodagi eng keksa va eng mashhur hayvonot bog'i mavjud: London (Regent ning Park); Parij (Jardin des Plantes va Jardin d'Acclimatation, Bois ham Boulogne); Berlin (Tiergarten); Toronto (Metro); Niu York (Bronx); Chikagodagi (Linkoln Park va Brookfield); Cincinnati, Detroyt, Filadelfiya, Sent-Luis, San-Diego (Balboa Park), va boshqalar. [38]

Tashkilot ko'rsatish hayvonlar odatda to'plami qiladi birining manfaatlarini aks ettiradi. Dastlab, hayvonot bog'ida hayvonlarni tarqatish zoologik tasnifi tizimi bilan muvofiq taksonomik (tasnifi) belgilari bilan amalga oshirildi. Misol uchun: pavyonlar maymun, mushuk, ayiq va boshqalar.

Keyinchalik vaqt etakchi tendentsiya zoogeographical yondashuv bo'ldi. Afrika, Osiyo, Avstraliya va hatto bunday Kongo, Patagonia va boshqalar kabi hududlar bilan - Hayvonlar kelib chiqishi, ularning mamlakat ko'ra ajratildi.

Tropik yomg'ir o'rmonlari, cho'l, va boshqalar - ekologiya va zoologiya sohasidagi kashfiyotlarni, atrof-muhit, masalan zonalar bo'yicha ko'rgazmalar tashkil etilishiga olib keldi.

Hozirgi tendentsiyalar to'g'risida hayvonot bog'lari dizayn ham ekzotik hayvonlar uchun qo'ralar qurish ta'sir qiladi. Ko'pincha hayvon qo'ralar kichik bo'shliqlar hosil qilamiz. Ular binolar boshqa turini ko'zga olmaydi, chunki, bu kichik hayvonot bog'lari, ayniqsa to'g'ridir. Katta zoopar- ko'pincha real "qulf" yoki "qal'a" qurish. Ammo, har ikki holda ham, yovvoyi hayvonlar namoyish etish uchraydilar. [28]

Rahbarlar hayvonot bog'lari, yashash muhiti turlari elementlari qayta harakat, tabiatga hayvonlarni "olib kelish" uchun muhtojlik. Eng ko'p qafas va hokazo tog'lar, karavot o'simlik, landshaftning elementlar bilan jihozlangan

Shunday qilib, landshaft elementlari juda ham muhim me'moriy inshootlar ortiq hayvonot bog'lari loyihalash uchun, 12 rasm.

12 rasm. Sidney shah'rining "Taronga" hayvonot bogi, Avstraliya.

Insonlar va yovvoyi hayot o'rtasidagi munosabatlar - ta'lim va inson dunyoqarashi shakllanishida uchun muhim mavzu. Ba'zi hayvonot bog'lari atrof-muhit tomonlarini, dunyoning tabiiy hayvonlarning yashash muhiti va madaniyat o'rganish kombinatsiyasi uchun, madaniy ko'rgazmalar tashkil. Misol uchun, ko'rgazma "Thai Temple", "Hind saroy", "Afrika Village». Bunday ko'rgazmalar, an'anaviy binolar foydalanish mumkin ham muhim ahamiyatga ega, 13 rasm.

13 rasm. Sidney "Taronga" hayvonot bogining ko'rinish, maymunlar vole'ri va dinozavr h'aykali, Avstraliya.

Bundan tashqari, hayvonot bog'i ham faqat yirtqich emas, balki, chorva ko'rgazmalar tashkil etish, "Farm", "yovvoyi", "Golf yosh", "otlar irqiy." Misol

uchun, hayvonot bog'i bir asosiy mavzusi, "Taronga" (Avstraliya, Sidney) ko'rgazma aks ettiradi "orqa hovlisida."

Bir oila dam olish uchun sevimli joy hayvonot bog'iga tashrif buyuruvchilar soni ortib bor. Ularga alohida ahamiyat ta'lim dasturlari va loyihalari bilan turli bor. Muhim masala - chipta narxi va xizmat ko'rsatish sifatini nisbati.

100 dan ortiq yil oldin zoopar- birinchi mutaxassislarni belgilangan qoidalariga asoslangan manzara va dizayn hayvonot bog'lari tashkil evolyutsiyasi. XIX asr oxirida Gamburg hayvonot bog'i tashkil Carl Hagenbeck (Carl Hagenbeck), birinchi hayvonlar Handaq va devor bilan o'ralgan va maxsus maydon, ustiga qo'ydi. Bu yerda, 1973 uchun 1938 dan ilmiy va ma'muriy faoliyati birlashtiradi. Carl Hagenbeck ko'p yillar asarlaridan hayvonot bog'lari dizayndagi asosiy yo'nalishlari va standartlarni belgilangan. [38]

Jon Coe (Jon Coe) o'zlarini birinchi mutaxassislardan biri edi "dizaynerlar hayvonot bog'i". U dizayn nazariyasi asosida, landshaft arxitekturasi sevar edi. Jorj. Coe nazariy ish keng hozir hayvonot bog'lari va dizayndagi ishlatiladi.

Zoologik eksponatlar yaratish uchun zamonaviy yondashuv va xayvonot va botanika bog'lari, muzeylar kabi turli shakllarini kombinatsiyasi foydalanishni o'z ichiga oladi, parvarish va hayvon qutqarish, mavzuni qadriyatlar, Dolphinarium, Akvarium, madaniyat va istirohat bog'lari, milliy parklar markazlarini. Hayvonot bog'lari ro'yxatdan o'tkazish uchun talablar o'zgarishi hayvonot bog'lari va bosqichlari dizayndagi umumiy yo'nalishlariga o'zgarish. Hayvonot bog'lari tashkil etish, yangi tushuncha, asosan xodimlar ta'lim, yangi innovatsion yechimlarni topish uchun uning qobiliyati darajasiga bog'liq.

Ayni paytda, butun dunyo bo'ylab hayvonot bog'lari ishlatiladigan hayvonlar ko'rgazmalar taqdim yuqorida yo'llar barcha. Bu ko'pincha tarixiy yuzaga jihozlardan aralashtiriladi.

Bir yoki boshqa hayvon bo'lib o'tdi, bir joyda - Bu chet maydoni anglash kerak. Lekin ko'rgazma - bir hudud, ayniqsa, ayrim hayvonlar bilan jamoatchilikni kashf uchun mo'ljallangan. Shu munosabat bilan, u mulk hayvonlarni joylashgan namoyish etish sohasi maydoni ajratish kerak bo'ladi. namoyish etish hudud kerak tushuntirish tomonidan ergashdilar.

Hayvonlar joylashtirildi bo'lgan manzara, tabiiy ko'rinadi bo'lsa (tabiiy) ta'sir ishonch hissini olib keladi. Ilovalarda foydalaniladigan tabiiy eksponatlar hayvonlarning tabiiy muhitda taqlid.

Zavarin V.P. hayvonot bog'lari rayonlashtirilishi masalalarini ta'sir maydoni hayvonot bog'i hududida 60-70% o'rtacha oladi va yil bo'yi foydalanish qurish, mavsumiy hayvonlar uchun qafaslar, suv havzalariga, pavilon o'z ichiga oladi, deb belgilangan. Ta'sir qilish inspeksiyasi marshrutlarini to'g'ri tashkil bog'liq. Mavjud bog'lar tahlil optimal yechim tashkil "ikki baravar ko'payadi va kesishgan holda turli tizimlarga tekshirish ta'sir bilan bir necha yo'llari rejalashtirmoqda, deb ko'rsatadi. Routes, ilmoqli, dumaloq bo'lishi mumkin, shuning uchun oldinga orqali, serpantin moda,-zag zig va, Skuratova L.S. 1826 yilda London zoologik jamiyati Regent bog'ida hayvonot bog'i, 15 gektar maydonni tashkil yozmoqda. [11,22]

Uning tashkiloti ishlatiladigan texnik qadimgi Xitoy va Misr saroy hayvonot bog'i. Chiroyli o'simlik, shakl hayvonlar namoyishda - Bu zamonaviy hayvonot bog'lari tashkil etish asosiy tamoyillari birining taraqqiyot edi. 14rasm.

Har bir o'zgarish va inshootlari rejalarida va avtomatik mehmonlardan sizning savollarga javob yozilgan - Bu yo'naltirilgani aniq tizimi ishlab bog'ida ta'kidlash lozim.

Parij hayvonot bog'i. Hajmi asosida original hayvonot bog'i 1934 yilda ochildi bilan taqqoslaganda 40% ga ortgan. Hayvonot bog'ida vaqt bilan taqqoslaganda, bugungi kunda katta o'zgarishlar ro'y berdi. Odamlar va hayvonlar o'rtasidagi munosabatlar tushunchasini bor ishlab chiqilgan. Seminar Jaklin Arista va tabiiy va tarixi milliy muzeyi uyushmasi (NMNH) tomonidan yangi manzara, 16 rasm. Bu yerda hayvonlar qafaslarda erkin yurishm, 16 rasm. Umumiy ijtimoiy hozir yolg'izlik va loyqa chegaralarga hayvonlar va tabiat bilan uchrashuv taklif etilmoqda. Atmosfera "tabiat" ning tamoyili hisoblanadi, 18 rasm. [43]

16 rasm. Parij hayvonot bog'ining rejasi va zonalashtirishi

17 rasm. Parij hayvonot bog'ining kiyiklar va jirafalar vole'rlari

18 rasm. Parij hayvonot bog'ining landshafti.

Singapur hayvonot bog'i. Hayvonot bog'i butunlay ochiq hayvonot bog'i tushunchaga asoslangan. Tomoshabinlar tabiiy yashash muhitida hayvonlarni ko'rishingiz mumkin. Bu hayvon turlari va ayrim xavf ostidagi turlarni turli iborat. Singapur hayvonot bog'i, er bilan ta'minlash 28 ming gektardan ortiq maydonni o'z ichiga oladi. Hayvonlar bilan eng qiziqarli, bu hayvonot bog'i Night Safari qismi va nonushta. 19 rasm. [41]

19 rasm. Singapur hayvonot bog'idagi flamingo va yo'lbarslar voleri.

Bazel hayvonot bog'i, Shveytsariya. Bazel hayvonot bog'i, 1874 yilda ochilgan va ishga eng qadimgi hayvonot bog'lari biri hisoblanadi. Bu Somali yovvoyi eshak va pakana odam suayg'irlari, jumladan, 6000 dan ziyod hayvonlarni, uylar, 20 rasm. [42]

20 rasm. Bazel hayvonot bog'ining suayg'irlar vole'ri

Berlin hayvonot bog'i, XIX asr, 60-70-yillarida o'zining shuhrat cho'qqisida, hayvonlar uchun qurilgan inshootlari. Fil minoralardan bilan bezatilgan sayg'oq va jiraf uchun hind ma'bad tuzilmalarni o'xshaydi, va shunday qilib, D. Evropa arxitektorlar yaratish uchun Ularning g'ayrat Sharqiy hissa qo'shgan. Arxitektura, 21 rasm. [40]

21 rasm. Berlin hayvonot bog'ining darbozasi

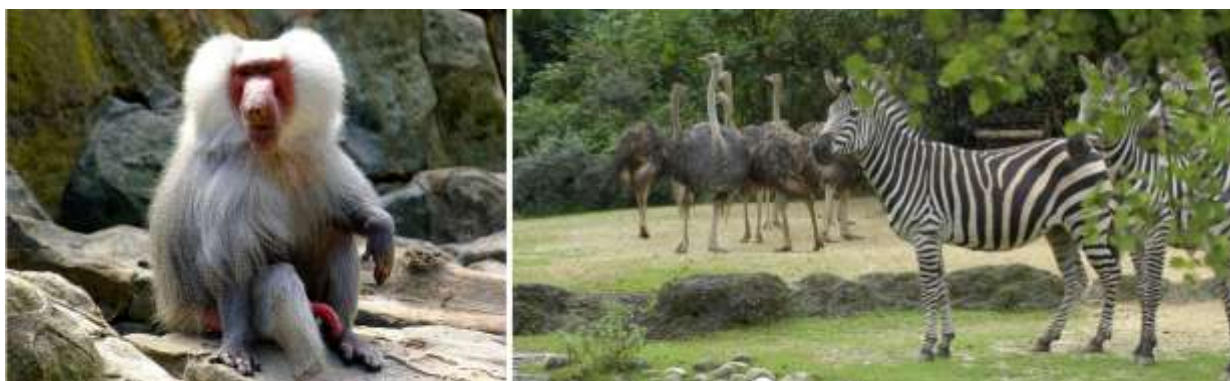
Hayvonlar, tabiat va ular yashaydigan mamlakat me'morchiligi eslatgan uchun manzarani va imkoniyatlarni yaratish g'oyasi, u juda jozibador hisoblanadi. Lekin u ham faqat yorqin, ajoyib me'moriy bir qo'shimcha bo'lishi mumkin hayvonlarning roli kamaytirish xavfini oshiradi.

Me'moriy yechim aniq rayonlashtirish asoslangan. 92 gektar bo'lgan hududi, 58% berilgan ta'sir sohasida ostida, 22 rasm.

22 rasm. Berlin hayvonot bog'ining rejasi.

Yovvoyi hayvonlar - sharoitlar yaqin kabi tabiiy uchun qalam va qafas, guruh. Berlin hayvonot bog'i yaratish uchun asos eski park Friedrichsfelde aylandi. Shuning uchun, u XIX asrning muntazam tartibini birlashtiradi. suv katta organlari kiritish bilan zamonaviy landshaft, 23-24 rasmlar. [40]

23 rasm. Berlin hayvonot bog'idagi maymun va jirafalar vole'rlari.

24 rasm. Berlin hayvonot bog'idagi fillar va sherlar vole]rlari

Park muvaffaqiyatli ko'rgazma joylar qilichbozlik uchun suv ehtimoli foydalandi. Yanada murakkab, yopiq tizim, oqim, kanallar, ariqlar va ko'llar bor. Va ular, funksional maqsad bilan birga, hayvonot bog'i manzarali ko'rinishini yanada boyitadi. Barcha göletler, eski, mumtoz kanal, landshaft belgi uchun tashqari va yaxshi bepul shakllar, piyoda va avtomobil bo'lakli va yo'llar bilan birlashtiriladi. Sohildagi so'lim etagida yaratish ham bor, yashil maydon (keng ochiq bo'shliqlar foydalanish - yaylovga va Shodi tillo) oqilona foydalanish, bu "orollar" yashaydi hayvonlar va qushlar, tabiiy dunyo to'la rasm beradi. Qiziqarli va turli qarash g'oz göletler, fil uchun göletler, suayg'irlari. Qurilgan oq ayiq panjaralari 13 metr baland waterfall. Suv Kuzov engil ayiqlar uchun go'zal qorong'u fon yaratish, suvda aks ettirilgan qoyali qoyalarning bilan o'ralgan, 25 rasm. [40]

Duniy parklari kitobida, VA Gorokhov va Luntz LB, Berlin hayvonot bog'i suv birikmalar bir turli ishlatiladi deb yozish. Qiziqarli haykal bilan noodatiy favvoralar. Ekzotik o'simliklar bilan uch sun'iy hovuzni yaratgan tropik microlandscapes zalida "yukining House", sun'iy suv havzalari bor. Omborlarining banklar o'rmon chakalakzorlar bilan qoplangan, bu bir to'liq illyuziya boshlab. Katta yurish, ochiq joylarda ko'llar bilan bog'liq ko'llar bor suzayotgan xonalarida bir xil "uy" da.

25 rasm. Berlin hayvonot bog'idag vole'rini landshaft tashkil etishi.

Arxitektura va rejalashtirish eritma hayvonot bog'i asosiy rol landshaftni butun integratsiya va o'simliklar manzarali fazilatlarni maksimallashtirishga tomonidan uning badiiy qiymatini oshirish yashil hududlarni beriladi. Kam o'simliklar perimetr-EHM joylarda atrofida qalinlashgan ekish himoya yaratish uchun ishlatiladi. Ochiq maydonlar individual daraxtlar o'rab. Manzarali guruhlar yordamida bir chiroyli manzarani yaratish havzalarda va kanallar atrofida dam olish maskani, In. [11]

Bolalar sohasida bolalar idrok uchun miniatyura hayvonot bog'i tashkil etilgan. Rejalashtirishda bolalar maydoni kichik me'moriy shakllar va chidamli maysa yordamida kichik saytlarni ishlatiladi.

Xiyobonlar oziqlangan va baxtli kattalar va bolalar bo'lgan ko'p ötücü qushning, bor, odamzod hayvonlarni topish mumkin.

Majmuasi shimoliy-sharqiy qismida xizmat maydoni joylashgan. Mashinalar perimetri bo'ylab qo'ydi mos iqtisodiy yo'lning barcha sohalarda uchun. Piyodalar yo'llaridan izolyatsiya iqtisodiy yo'l.

Dunyodagi barcha hayvonot bog'lari doimiy rivojlanish mavjud. Yil, yaxshilandi tashkilot va hayvonlarning ekranda tomonidan yil. Rejalashtiruvchi va

peyzaj me'moriy shahar muhitida hayvonot bog'lari "moslashtirish" yangi shakllarini izlaydi. [22]

Hayvonlar erkin yashashga atrof-muhit katta maydoni - Sosnowski, uning kitobida I. II "hayvonot bog'i Sahna ortida", "Safari" Hayvonot bog'i nima haqida yozadi. Birinchi hayvonot bog'lari "Safari" Chexiya hayvonot bog'i dunyo bo'ylab shuhrat oldi. 100 dan ortiq gektar maydoni joylarda, yo'q - orollar ko'p Afrika hayvonlar uchun uy bor. Uchastkalar tabiiy sharoitlariga kabi yaqin, hech hujayralar yoki katak bor. Turistlar uchun maxsus ko'rish platforma bilan bu erda ajratish ring yo'l qulay va xavfsiz hayvonlarning xatti-rioya qilish. Hayvon shohligining yo'llar va maydonlar buta makaslanmish chiziqlar ajratish ajratish.

Qoida bo'lib, hayvonot bog'i, o'ng shahrida shahar parki tizimining bir qismini joylashtirilgan. Hayvonlarni ta'sir ostida, rivojlanish ozod yurtni beraman. Bunday saytlar da, hayvonlar yashash joylaridan o'rmon yoki landshaft kabi manzarani tashkil etildi. Bu Turistlar uchun qulay muhit yaratish va havo havzasi sofligini asrab-avaylash, go'zal manzaralari, hayvonlar namoyish qiziqarli fon yaratish uchun, ham amalga oshiriladi.

Orlando shah'rining "Hayvonotlar Duniysi" (Animal Kingdom) hayvonot bog'i, AQSh. [44]

Orlando, Florida, bir Disney mavzu parki bor va uning "Animal Kingdom" bir haqiqiy muhitda hayvonlar juda ko'p bor - park safari. Bu erda bir makon katta miqdori va imkon qadar juda oz odam aralashuvi ekan, 26 rasm. "Animal Kingdom" 1500 dan ortiq ekzotik hayvonlar, shuningdek, baliq va qushlar, yuzlab uy emas! U, shuningdek, o'yinlar va o'yin-kulgi ajoyib to'plam hisoblanadi. Hayot-Hajmi tarix oldin hayvonlar uchun bir bo'lim ham mavjud.

26 rasm. Orlando “Hayvonotlar Duniysi” hayvonot bog'idagi fillar va jiraflar vole'rlari, AQSh.

1.3. O'zbekistonda hayvonot bog'lari rivojlantirishi va qurishi

O'zbekiston faqat hayvonot bog'i gosudarstrennogo qadriyatlarga ega - "Toshkent hayvonot bog'i". O'zbekistonda birinchi hayvonot bog'i Markaziy Osiyo universiteti zoologlar tashabbusi bilan 1924 yilda tashkil etilgan.

40-yillar oxiriga kelib Toshkent hayvonot bog'i hayvonlar haqida 200 tur bor va Markaziy Osiyoda hayvonot bog'lari tarmog'ini qismi bo'lgan - Qozog'iston, Turkmaniston va Tojikiston. [ ]

80s boshladi beri ish ko'p yillar yangi hayvonot bog'i qurish shahar ichida yangi keng maydonlarni topish. Lekin kichik hayvonot bog'i, uning buyuk uchun to'laqonli hayot kechirish davom etdi. Rekonstruksiya va ta'mirdan eski ta'sir davom etdi va qaerda mumkin o'sayotgan turlari-boy hayvon yig'ish. Fuqarolar, rezident va O'zbekiston mehmonlarga minglab shahar markazida tabiat bu burchagidan tashrif zavq. Ammo eski hayvonot bog'i eng muhim yutuq ekzotik hayvonlar bilan ishlash uchun professional kadrlar tayyorlash etildi.

Hududida etishmasligi qaramay, loy g'isht va hayvonot bog'i boshqa kamchiliklar kamtarona yer yaxshi ko'pgina hayvonlar turlari o'stiriladigan. Ayniqsa, Toshkent hayvonot bog'i faxrlanamiz And Condors, jahon tarixi zoopar-birinchi marta parvarish qilindi.

1992 yilda Toshkent hayvonot bog'i ta'sir miqdori 270 dan ziyod hayvon turlarining ko'paytirildi, 10,7 gektarni tashkil etadi. [ ]

1994 yilda Vazirlar Mahkamasi №267-f 13.07.1994g dan buyrug'i bilan. barcha zamonaviy talablar va xalqaro standartlarga javob beradigan yangi hayvonot bog'i qurilishini boshladi.

1997 yilda respublika Mustaqillik kuni - 1 sentyabr - ishga shaharning botanika bog'i yaqinida joylashgan yangi hayvonot bog'i, foydalanishga topshirildi, 27 rasm. Uning hududi hozir 21,5 gektar maydonda joylashgan. Jonivorlar havzalarda va qish sovuq taqdirda issiq joyga bilan jihozlangan keng va qulay qafaslar oldi. [ ]

27 rasm. Toshkent hayvonot bog'iga kirish.

Dizayn Zoo dizayn instituti Tashgiprogor amalga, loyiha me'moriy Rakhimov Umurzak Holmuradovich, 28 rasm. Hayvonot bog'i ikki bosqichlarini o'z ichiga oladi ishlab chiqish. Birinchi bosqichda 21,5 gektar o'zlashtirildi qilingan, va Hududining kelajagi 50-60 gektar bo'lishi kerak .

Hayvonot bog'i bir ko'hna holatda issiqxonalar bilan dorivor o'simliklar, gullar va issiqxonalar tajriba uchastkalari joylashgan qaysi hududida botanika bog'i (86 gektar) joylashgan. Ushbu ob'ektlarni barpo etish jarayonida yana botanika bog'ida qaytadan qurildi. [33]

28 rasm. Toshkent hayvonot bog'ining rejasi va 2000-yillarda me'moriy-landshaft tashkil etishi

Uydagi hamma qavatlar hayvonot bog'i shimolida kanaldan shaharning ikki suv yo'llari o'rtasida uning holati Bo'z-Su bo'lgan kelgan kanaldan göletler, hovuzlar va ariqlar uchun suv chiqarish. Daromad kanal Salar janubiy qismida. Bu maxsus davolash o'simliklarda kimyoviy-biologik davolash so'ng hayvonot bog'i suv tozalangan.

Qurilish hayvonot bog'i quyidagi vazifalarni amalga: [33]

- 1 - demo
- 2 - tadqiqot
- 3 – dam olish

Ob'ektlar umumiy soni - 98 ta. 28 rasm.

Sayt rivojlanishi umumiy maydoni, 21,5 gektar bo'lgan shu jumladan:

- namoyish maydoni - hirgoyi jumladan 15,8 gektar, - 5,4 gektar;
- ilmiy-tadqiqot maydoni – 0,5 ga;
- hordiq joy 2 ko'llar, jumladan, 5,2 gektar, - 1,2 gektar;

- Hayvonot bog'i individual elementlar maydoni:
- yashil sohalarda - 8,6 gektar;
- omborlari, suv havzalari, kanallar - 1.3 ga;
- Yo'l, shu jumladan • qamrovi, - 3,2 gektar;
- qurilish (binolar va inshootlar) maydoni - 2,3 gektar.

Bugungi kunga qadar, hayvonot bog'i operatsion bo'linmalari: "Aquarium", "Terrarium", "Primatlar", "Parrots", "Qushlar", "ov", "suzuvchi qushlar", "tuyoq", "Umurtqasiz", "Kichik sutemizuvchilar" "Vivarium", "hujra naslchilik." Veterinariya klinika, bakteriologik, toksikologik va bioximik laboratoriyalar, ishlayotgan hayvonlarga veterinariya parvarishlash ta'minlash.

Borayotgan er maydoni, uning diqqatga sazovor joylari, restoran va xarid qilish savdo nuqtalari, suvda suzuvchi uchun manzarali ko'l joylashtirish, hayvonlarning xalqaro standartlarga muvofiq, u iloji hayvonot bog'i barpo qilingan.

Imkon hayvonlarning o'zaro manfaatli almashinuvini yo'lga qo'yish uchun, dunyoda turli xorijiy hayvonot bog'lari bilan yaqin aloqalarni yo'lga shuningdek qimmatli ilmiy ma'lumotlar bilan ta'minlash uchun tayyorlangan "EARAZA", - C 2000 Toshkent hayvonot bog'i hayvonot bog'i va Akvaryum Evro-Osiyo mintaqaviy assotsiatsiyasi a'zosi.

EARAZA dasturi ishtirokchilari:

- Moskva hayvonot bog'i (Rossiya) - dasturi muvofiqlashtiruvchisi
- Novosibirsk bog'i (Rossiya) Hayvonlar sistematikasida instituti va ekologiya, Rossiya Fanlar akademiyasi, Novosibirsk Sibir filiali (Rossiya)
- Tallinn bog'i (Estoniya)
- Almaty bog'i (Qozog'iston)
- Kennel "PLAVECKÝ Butrus" xususiy kompaniyasi "LIS" (Slovakiya)
- Toshkent hayvonot bog'i (O'zbekiston).

EARAZA yangi tashkil bilan an'anaviy tarzda maslahat va uslubiy ishlar hisoblanadi va hayvonot bog'i va xizmat ko'rsatish bo'yicha shug'ullanuvchi va

(yosh tabiatshunoslar, tabiat va landshaft bog'lar, va hokazo uchun stantsiyalari) hayvonlarni fosh turli zoologik institutlarini ochadilar.

Birgalikda Zoo Almaaty (Qozog'iston) bilan Toshkent hayvonot bog'i ilmiy va ishlab chiqarish dasturini taqdim "Markaziy Osiyoda Mountain tuyoqlilar." Dasturning maqsadi - intensiv tutqinlikda ko'paytirish va tabiatda hayvonlarning tabiiy kompleks turlari va Markaziy Osiyoda tog 'hayvonlarning kenja saqlash va tiklash uchun strategiyalar ishlab chiqish va amalga oshirish. [33]

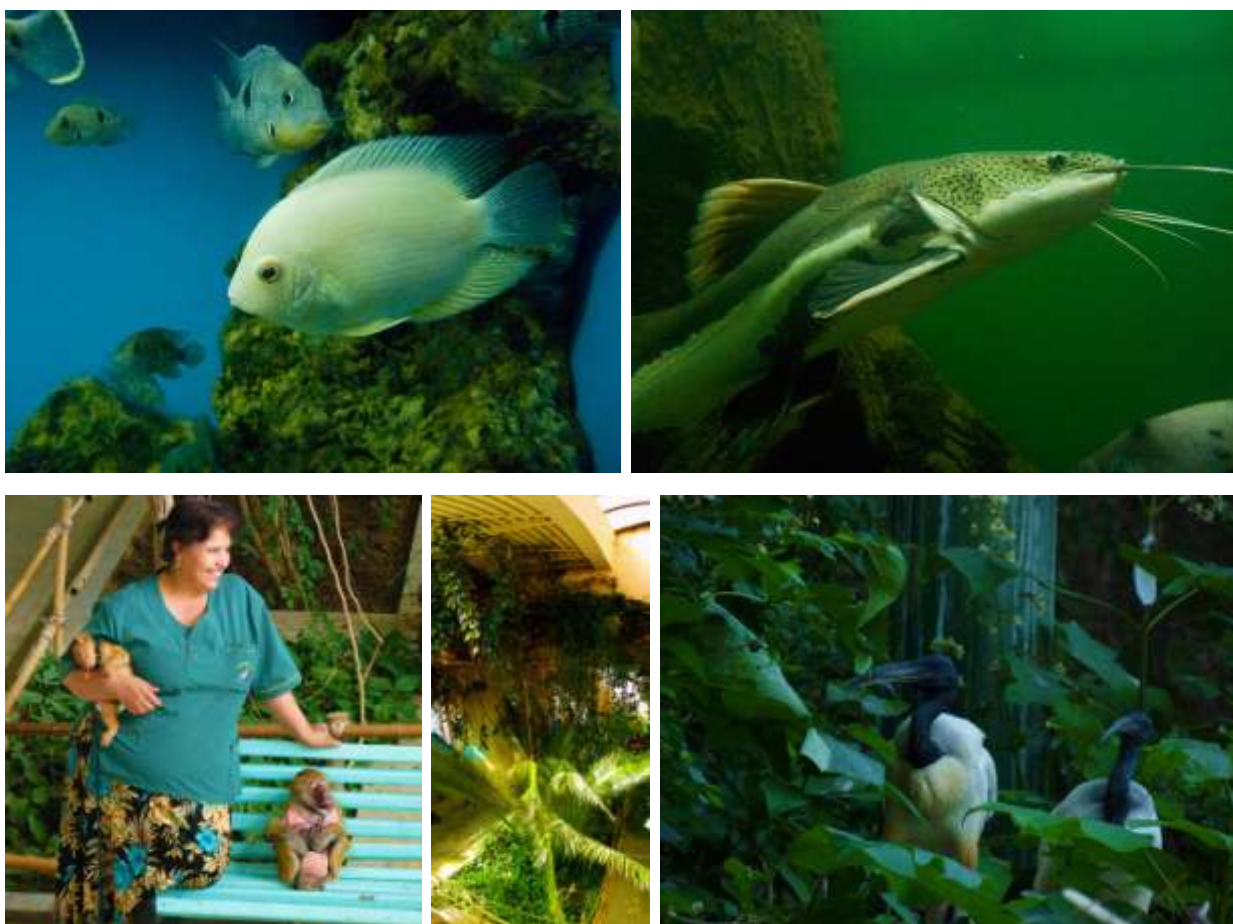
Toshkent hayvonot bog'i hayvonlar noyob va yo'qolib ketayotgan turlarni kolleksiyalarini yaratish uchun bir markaz xalqaro va milliy Qizil sun'iy ko'paytirish kitoblarining va hayvonot dunyosi va Dunyo xabardorligini oshirishga kiritilgan hisoblanadi. Bundan tashqari, u - noyob va qimmatli turlarining saqlash, ko'paytirish va tabiiy uchun madaniy, ma'rifiy va ilmiy-tadqiqot muassasasi.

Toshkent hayvonot bog'i hayvonlar to'plamini yangilash ustida ish olib bormoqda. Noyob va noyob hayvonlar hayvonot bog'i MDH va xorijiy mamlakatdan kelgan.

Yangi hayvonot bog'i afzalliklari:

- Sohada oshirish (22ga qadar)
- Yig'ish turlari tarkibi kengaytirish (48 405 uchun turlari)
- Hayvonlarni o'z ichiga olgan birliklar sonini (12 7) oshirish
- Hayvonlarning shartlarini yaxshilash - (qafas ichida qish binolar, yoz Paddock, distillash imkoniyatlarni, hovuzlar va ko'llar) oshdi maydoni muhafazalari va uskunalar. [33]

Hayvonot bog'i asosiy joylar biri suv, balki dengiz baliq turlari nafaqat o'z ichiga oladi, faqat Markaziy Osiyoda "Aquarium", bir bo'limi bo'lib qoldi. Dengiz suv hajmi taxminan 100 kub metr va taxminan 200 kub metr chuchuk suv hisoblanadi. Köpekbaliklari uchun ikki suv havzasi, suv, 15 tonna hajmi bor. Bo'limlar Akvarium, Terrarium, primatlar va ekzotik qushlar maqsad-qurilgan binoda birlashgan - "Climatron» (sun'iy iqlim bilan xona), 29 rasm.

29 rasm. Toshkent hayvonot bog'ining "Akvarium" baliqlari va "Climatron" yashovchilari.

Katta e'tibor Markaziy Osiyo mintaqasidagi saqlash va ko'paytirish turlari o'chiriladi. Ilmiy bo'lim bo'limlari xodimlarining ish yangi yo'nalishlarini kutib, o'quv mashg'ulotlari olib boradi. Bundan tashqari, tashrif buyuruvchilar o'rtasida ma'rifiy ishlar olib borgan. Ma'rifiy ishlar bo'limi katta rol 10 yoshgacha bo'lgan bolalar va yoshlar bilan ishlaydi yosh tabiatshunoslar uchun o'ynaydi.

Hamma hayvonlar uchun, mazmuni kengaytirilgan maydoni. Misol uchun, qish va yoz kosmik fillar yurish umumiy maydoni 1000 dan ortiq m., Eski hayvonot bog'i ichida u 200 m 2 dan oshmaydi Holbuki. Barcha hayvonlar, suv bilan ta'minlanishning ularning mazmuniga talab, suv havzalari (etoburlar, tuyoqlilar, suzuvchi, timsohlarga, kaplumbağaları va boshqa suv.) nazarda tutilgan, 30 rasm.

30 rasm. Toshkent hayvonot bog'ining katta va kichik hayvonlarining volerlari.

2001 yil oktyabrda Tashkent hayvonot bog'i bo'lib umurtqasizlar bo'yicha birinchi xalqaro seminar, materiallarini ko'ra, "hayvonot bog'ida kolleksiyasida umurtqasizlar" va uning elektron nusxasi to'plamini tayyorladi. To'plam mazmuni haqida ma'lumot va hayvonlarning noyob va yo'qolib ketayotgan turlarini ko'paytirish sohasida hayvonot bog'lari va muzeylar, ekspozitsiyalarida umurtqasizlar turli guruhlar namoyish va hokazo bir boylik o'z ichiga oladi, 31 rasm.

31 rasm. Toshkent hayvonot bog'i omurgasiz turlari.

Hayvonlarni oziqlantirish xalqaro standartlar asosida ishlab chiqilgan va Toshkent hayvonot bog'i uchun tasdiqlangan, xun amalga oshiriladi. Barcha yirtqich hayvonlar va qushlar kimning tarkibi in Vivo jonli ishlab chiqarilgan neft yaqin yangi go'sht, bo'lsin. (Va hokazo hamamböceği, ovqat qurtlarni, cırcır, shiliqqurtlarga,) sichqon, kalamush, hamster, Gvineya to'ng'iz, quyon, va boshqa jonli oziq-ovqat - hayvonot bog'i tarbiyalangan kemiruvchi hayvonlar xun boyitish.

Hayvonlarni Exchange va genetik yangilash to'plash tur tarkibi juftlarni shakllantirish - barcha hayvonot bog'lari uchun hayotiy muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun, dunyoning barcha hayvonot bog'lari hayvonot bog'i ustuvor masala hayvonlarning o'zaro manfaatli almashishni izlaydilar.

So'nggi yillarda, hayvonot bog'i Melaka (Malayziya), Riga (Latviya), London (Buyuk Britaniya), Krasnoyarsk, Moskva (Rossiya), Zlin Lesna, Praga (Chexiya) va boshqalardan hayvonlar almashish uchun shartnomalar bir qator ishlar amalga oshirildi. [23]

Hayvonot bog'i me'moriy va landshaft tashkilot rivojlantirish davlat bo'ladi. Yigirma yil davomida tashkil o'sdi o'simliklar sun'iy ko'l, shakl 6 dan yaxshi ko'rinadi. Landshaft tashkil etish ziyon xildagi o'simliklar tarkibi, bezatish korpuslarning yo'qligi, yurish parkurlari va dam olish maskanlari mehmonlarga bo'ylab landshaft kompozitlar bo'lmasligi, 32 rasm.

32 rasm. Toshkent hayvonot bog'ining me'moriy va landshaft tashkillashining umumiy ko'rinishi.

Hayvonot bog'ida kafelar va qahva do'koni boshqariladigan, xarid qilish kiosklar oziq-ovqat, o'yinchoqlar va yodgorliklar fotografiya xizmatlar, Kiyos surtish, tuya va otda, shakl tomonidan tortdi bir savatni bor, 33 rasm. Biroq, xizmatlar sifati va atrof-muhit gigienasi xalqaro standartlarga muvofiq har doim emas. Asfalt sirt piyodalar joylari, qafas va beton hujayralarida hayvonlarni tutish hayvonlarning umrini qisqartiradi va Turistlar uchun ayanchli.

33 rasm. Toshkent hayvonot bog'idagi mehmonlar uchun transport tajribasi.

1 bob xulosalari:

XXI asr boshiga qadimdan hayvonot bog'lari rivojlantirishning asosiy bosqichlari, hayvonot bog'i, ularning me'moriy makon vazifalari tarixiy rivojlanish qonuniyatlari va asirlikdan yovvoyi hayvonlarni tutish tashkil etadi. Shirk yo'qolib borayotgan turlari saqlab qolish va tabiat ularni qaytishga uchun hozirgi qadim zamonlardan buyon maqsadi hayvonot bog'i ozodlikdan mahrum dan tarqagan. Mazmun davriy tabiat chuqurlarga O'rta asrlarda keng sohalarda eng qadimgi xayvonot bog'lari dan o'sib ulg'aygan, keyin kichik qafas, keyin shisha va o'yinlar uchun vositalar bilan ochiq-havo qafas, endi hayvonlar uchun eng tabiiy yashash, Safari Park bilan hayvonot bog'ida bir majburiyat bor.

Qurilish, dizayn va ichki va tashqi hayvonot bog'lari ishga. A o'rganish yaratishni talab oz sonli zoouchrezhdeny va kvadratchalar Toshkent shahrida va hayvonot bog'lari, kambag'al sohalarda va muhofazasi binolarni noo'rin funktsional tarkibi, tuzilishi, o'ziga xos dizayn umumiy, kam ko'rib mamlakatni ko'rsatdi yangi va mavjud hayvonot bog'lari rekonstruksiya.

O'rganish bitta me'moriy majmua tasvir uchun mos bo'lishi kerak hayvonot bog'ida hayvonlarni, mutaxassis va mehmonlarga yashash uchun, eng yuqori farovonlik ta'minlash uchun tamoyillari va hayvonot bog'lari me'moriy va badiiy atrof-muhit tashkil qonunlarini nozil, barkamol tabiiy atrof-muhit va sun'iy tuzilmalarni birlashtiradi. zamonaviy hayvonot bog'i hayvonlar, mehmonlarga va xodimlari uchun tegishli shart-sharoitlar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak bir me'moriy loyiha, tasarrufidagi tabiiy muhitni va texnogen tuzilmalarni birlashtiradi, murakkab me'moriy va landshaft ansambli hisoblanadi. Zoo bog'ida (yordam, suv, o'simliklar, me'moriy kichik shakllari, haykaltaroshlik) ning tarkibi, barcha elementlari bor.

II BOB. HAYVONOT BOG'I OMILLARI ME'MORIY-LANDSHAFT TASHKIL ETISH SHAROITLAR VA FAKTORLAR

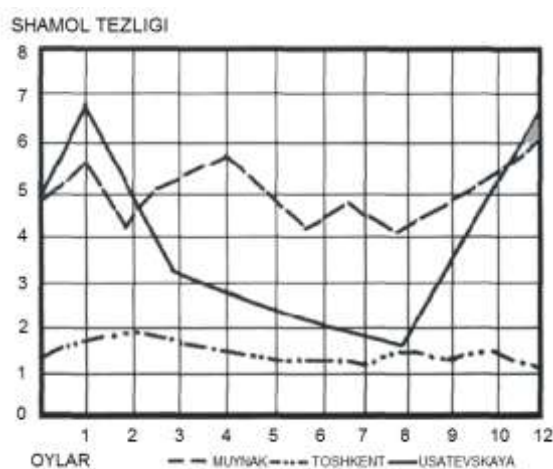
2.1. Tabiiy-iqlim va ekologik faktorlar

Iqlim omillar emas, balki hayvonot bog'i dizayn hech bo'lmaganda ta'sir ko'rsatadi. Bular: topografiyasi, flora, hayvonot, geologik va er gidrologik xususiyatlarini.

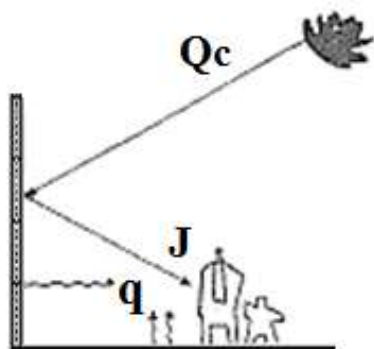
Tabiiy er eng maqbul foydalanish dizayni, konvertatsiya qilish va peyzaj ruhimdan amalga oshiriladi va geoplastika amaliy. Yordam badiiy sifat va hokazo belgilari saytlar orasidagi farq, yon bag'irlari, tepaliklar, jarliklar borligi, bog'liq

Iqlimiy omillar bilan kontseptual me'moriy g'oyalar solishtirish O'zbekiston tabiiy salohiyatidan oqilona foydalanishni ta'minlash va optimal me'moriy va fazoviy eritma tashkilotlar zoologik bog'lar yaratish.[28]

O'zbekiston iqlim - keskin-kontinental va issiq yoz va yumshoq qish bilan tavsiflanadi. Bu mavsum bilan hayvonlarning hayoti uchun qulay shart-sharoitlar yaratish talab etiladi. Bu muammo salbiy shamollar qarshi manzara himoya maydoni tashkil etish muammo (kuchli, issiq, va hokazo), deb muhim ahamiyatga ega. Markaziy Osiyoning boshqa shaharlari bilan taqqoslaganda Toshkent tinch davrda boshqa mustahkamlash shamol oqimlari, chang bo'ronlari dan maydoni himoya, bir tomondan, talab ko'proq forma va nisbatan past shamol tezligi qator (2.1-rasm.), Ajratib turadi.

2.1-rasm. Boshqa bilan solishtirganda Toshkentda shamol tezligi ko'rsatkichlari Markaziy Osiyo hududlari

Q_c - devirga tushiyatgan qesh radiatsiyasi, kal / cm - min

c - qaytargan radiatsiya, kal / cm - min

A - uz albedosi $(\frac{J \cdot 100}{q})\%$

q_c - issiqlik tarqalashi, kal / cm - min

2.2-rasm. Binolar insoliruemiyh jabhada yaqin radiatsiya sharoiti (Toshkent)

Bog 'bilan - Park san'at odam, o'ziga xos funktsional va mafkuraviy maqsadlarga qator hal, go'zallik qonunlari manzara o'zgartiradi. Parki (bog ') qurish jarayonida tabiiy landshaft elementlari (o'simliklar, yer, suv, havo) va sun'iy shakllariga, ya'ni, manzara, yangi turdagi sintez bor. [28]

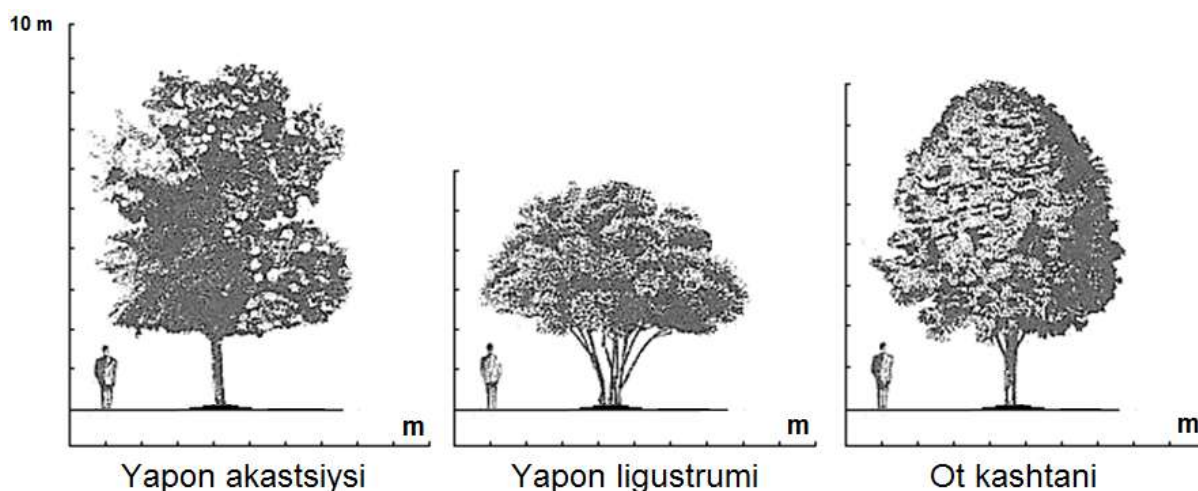
Park qurilish manzara elementlar uchun qiymati quyidagi tartibda ajratish mumkin: yordam, suv, o'simlik va hayvonot dunyosi. Tabiiy yoki sun'iy peyzaj asoslangan yordam bo'ladi. Bu, ochiq-oydin adirli va tog'li bo'lishi mumkin. rejalashtirish eritma mashinalar maydoni va uning asosiy qismi tarkibini - katta darajada yordam tabiati, me'moriy ta'sir qiladi. eng tabiiy va turli park tarkibi murakkab ketayotgandek tuzilishi mumkin. Bu, shuningdek, noqulay parkostroteley er alohida e'tibor bayon - tepaliklar, yon bag'irlari, soyliklar, punktlari.

EHM, Nishab, tuproq tarkibi: Bundan tashqari, muhim o'simlik o'sishi jarayonini ta'sir ko'rsatadigan omillar hisoblanadi.

EHM va IZOLYATSIYA yonbag'ridagi qiyshiq ta'siri va binobarin tuproq harorati. Shu munosabat bilan, janubiy sharqiy va g'arbiy ko'rgazmaning yashil sohalarda eng qulay qiyaligi. Ba'zan, ayniqsa janubiy viloyatlarda, odamlar va o'simlik o'sishi qolganlari uchun eng yaxshi sharoitlar shimoliy etagida bor. tufayli suv oqimi uchun Ustlari va tepaliklar yon bag'irlari, tuproq asta-sekin uning unumdorligini yo'qotadi va nam va boy mavzu tagida hosil bo'ladi. Parkostroitel, yashil joylar yaratish, bu muhim omil etamiz.

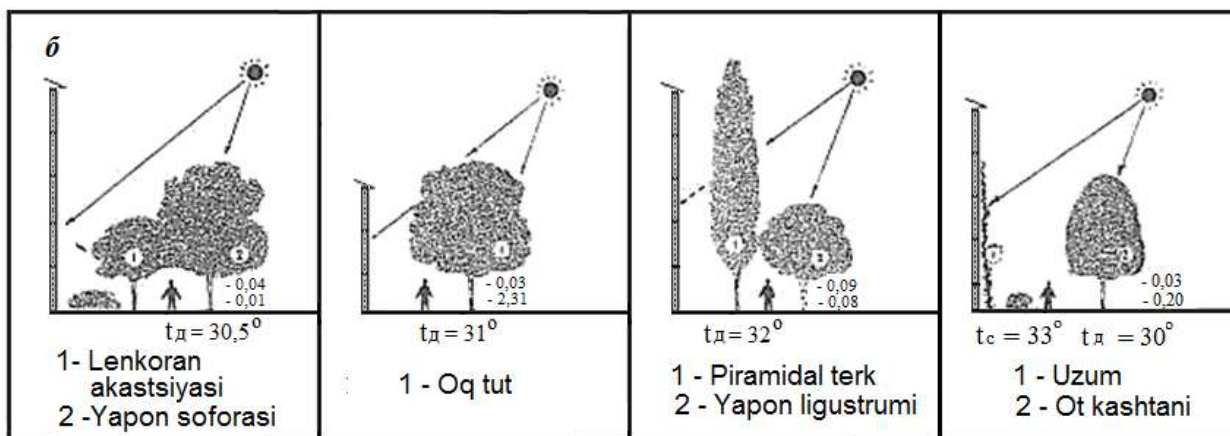
Agar er va balandligi, rangi va daraxt va buta bosqichlari eng kichik turli foydalanish kerak, shuning uchun Pasttekislik bir chiroyli Park maydoni shakllantirish, qiyin.

Muayyan ob'ekt uchun o'simlik tanlash hisobga iqlim sharoitini e'tiborga kerak: shunday havo harorati va namlik, yomg'ir, shamol kuchini va yo'nalishini, va N. Iqlim sharoitlari o'simlik turlarining tanlash, balki qator va ko'katlar tabiatga nafaqat ta'sir qiladi.. Shunday qilib, janubiy ochiq maysazor tozalash hukmron shimoliy sohalarida xiyobonlarida - o'rtacha hududlarda daraxt va buta o'simlik bilan ochiq muqobil oraliq yopiq va Park maxsus dinamik manzaralari beradi, maydonlarni yopiq.

2.3-rasm. Daraxtlar turlari misollar hayvonot bog'i ekish uchun tavsiya etilgan

Katta sohada bunday faoliyatni amalga oshirish juda qimmat bo'lgani uchun, qishloq xo'jaligi texnologiyalarni rivojlantirishni hozirgi darajasida tuproqning fizik va kimyoviy tarkibi, lekin faqat kichik sohalarida, o'zgarishi mumkin. Shunday qilib, iqtisodiy manfaatli birinchi o'rganish ekish uchun mo'ljallangan va joylarda tuproq, bu tuproq sharoitiga mos qoyalar tanlang. [41]

2.4-rasm. Misollar ekish tomonidan binolar va yo'llarda issiqlik ta'sirini kamaytirish

Sanitariya va daraxtzor o'simlik himoya xususiyatlari u antiseptik va Phytoncidal moddalar chiqaradi, deb aslida namoyon bo'ladi. uchuvchan chang va gazlar ozonlama xizmatlar va havo tozalash, eng yaxshi himoya vositalaridan biri hisoblanadi. Uçucular va ko'p o'simliklarning hujayra dastani, oddiy bakteriyalar, viruslar va zamburug'lar o'sishini oldini hasharotlar va ularning lichinkalar, umurtqasizlar bilan bog'liq bir halokat ta'sir o'ldirish.

Bu holatda uchuvchi o'simliklar Qrim qarag'ay, sarv, Yasemin, tut bor. Ular tubercle Bacillus to'xtatadi. Sidar, qora olxa, qayin, terak, stafilokokklar bo'yicha majnuntol salbiy ta'sir va qush olcha va dafna tojlari chivinlari va burga o'ldirdi. difteriya bakteriyalar - olma navlari Antonovka va terak barglari ajratish dizenteriya tayoqchasi va uchuvchan fir o'ldirish.

Bulutli yomg'ir havoda - maksimal fitontsidnymi quyoshli yoz kuni tushdan keyin, eng kam namoyon. Vyskokoy fitontsidnymi yosh barglari farq, va yaxshi redkostoyaschih hodisa eshitildi. [18]

Havo havzasi bir qismini tik eng kichik zarralar bo'lgan erning atmosferada chang bo'ladi. Bu zarralar havo holatda to'xtatib turiladi. Shahar havoda 1 cm³, 100 ming bor, chang, bir xil havo misoldagi okean ustida qabul qilingan paytda, ularning eng kam miqdori -. 100 ta. So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida, chang atmosfera ko'p marta oshdi. Shunday qilib, atmosferaning tushgan oshkoralik Yer yuzasida iqlim rejim o'zgarishi olib keladi, qaysi quyosh nuri aksini oshdi. Og'ir

havo ifloslanishi salbiy odamlar va hayvonlar farovonligini va salomatligini ta'sir qiladi.

Green o'simliklar chang havo kamaytirish. Yilning 1-choragida In. chang 860 g - barglari m maydoni 21 saqlab qoldi. Zarracha atrof ochiq joylarda, 42% o'rtacha nisbatan daraxtlar kamroq ostida.

Hatto ochiq kosmosda nisbatan 30% kam kichik bog'lar tuproqqa. daraxtzor o'simliklar filtrlash imkoniyat toj, barg pichoqni hajmi va shakli, uning pürüzlülükten tuzilishi va zichligi bog'liq. Hard, yopishqoq, his, ajin barglari yaxshi bir tekis yuzasi bilan barglari ko'ra tuproq saqlab qolish. Shu munosabat Bargli juda samarali hisoblanadi: igna og'irligi bir birlik barglari birligi og'irlik nisbatan 5 barobar ko'proq 1 chang, himoya qiladi.

Birgalikda o'txonalarida va havo kuz azot va oltingugurt oksidlari, uglerod oksidi ichida zavod va ichki korxonalar oyoq, va shamshod moddalardan chang chiqindilari bilan. Bu yerda daraxtzor o'simliklar bir tabiiy sanitariya sifatida harakat. [23]

Atmosfera ionlar elektr ayblovlar havodagi moddiy tashuvchilarning konsentratsiyasini - ko'p daraxt turlari havo iyonlaşmalı oshirish. Inson o'pka eng foydali ta'siri, salbiy ionlari haq. tana uchun zararli bo'lgan og'ir, musbat zaryadlangan ionlar. Bu iyonize molekullari, tuman va boshqa havo ifloslantiruvchi moddalarni tutun. Birch, qizil eman, ingliz eman, qoraqarag'ay, yig'lab majnuntol, kumush maple, qizil maple, tilog'och, tog 'ash, Scots qarag'ay, Thuja occidentalis: engil ionlar soni sezilarli darajada bunday daraxtlarni ko'paytirish.

Birgalikda Daraxtlar, butalar ustida chang bilan, o't oltingugurt dioksid 60% gacha o'tkaziladi. Daraxtlar va ko'cha dikimlari soyabon ostida u ochiq sohasida nisbatan 24% kam. Ayniqsa, zaharli ftor va shuningdek yashil atalgandir ko'p bo'lgan vodorod ftorid,. Lekin biz (karbonat angidrid tashqari) atmosferaga sanoat chiqindi, o'simlik ta'sir susaytiruvchi unutmasligingiz kerak. Chang barglari stoma, ularning elastikligini buzadi tikanır. Eng gaz qarshilik Kanada teraklar va

BALSAM, kichik-barglari ohak, ash-barglari chinor, Salix alba, oddiy archa, qizil Mürver, uchqat, spirea kalinolistnaya bor. Bu jinslar ifloslangan joylari ekish uchun tavsiya etiladi.

Daraxtzor o'simliklar windproof roli tarqalgan va havo oqimining yo'nalishini o'zgartirib, shamol tezligi kamaytirish namoyon bo'ladi. Forest plantatsiyalari, esgan tuproqni himoya o'tkazish va miqdorda milya va erlarni, shaharlarni, temir yo'llar va yo'llar sabab - o'simliklarning himoya ta'sir noyob mikroiklim sohasida tashkil qum, chang va qor oqimlarini. Fotosintez va ko'p bo'lmagan m 2 dan / sek tegmaslik shamol tezligi, deb qabul o'simliklar transpirasyon uchun. ularning dizayni, o'yma qarab yashil maydonlarining himoya samaradorligini, balandligi va shamol tezligi, chetiga uning yondashuv burchagi va sirt havo qatlami harorati tabakalaşma. Zonasida maksimal gorizontol masofa saçaklı chalinib qurilishida shamol tezligini kamaytirish 52 H etib, va samarali - 20% past.

Snow oqimlari besh masofada hodisa chuqur sodir bo'lishi mumkin - o'rmondagi butalar bilan uyg'unlashib o'n barobar balandlikda va tomoni bilan qurigan - dikimlari o'n barobar balandlikda.

tovush intensivligi bo'yicha o'simliklarning ta'siri juda kam tushuniladi. Bu eng yaxshi yo'li n6appravleniyu ovoz to'lqinlar perpendikulyar ajratish qalin toj, qalin katta yaproqlar bilan tosh ovozi shimib, deb topildi. Proper tanlash va manzarali daraxtzor o'simlik joylashtirish shovqin kamaytirishi mumkin. Bundan tashqari, daraxtlar va butalarni barglari juda baland tovushlarni bartaraf ma'lum - inson asab tizimiga eng zararli. Shovqin qarshi himoya qilish uchun u o'simlik uchun tavsiya etiladi: Berlin Norvegiya maple, jo'ka va katta-barglari terak, English eman, muqaddas, olxa, gürgen; daraxtlar - Viburnum, Rhododendron, binafsha rang palto, ela. [18]

Atrof-muhit omillar

Dizayn, atrof-muhit tomoni ularning qoldiq, tarqab, qayta ishlab va rivojlanishini ta'minlash, hayvonot bog'ida hayvonlarni ehtiyojlari, (qobiliyat va

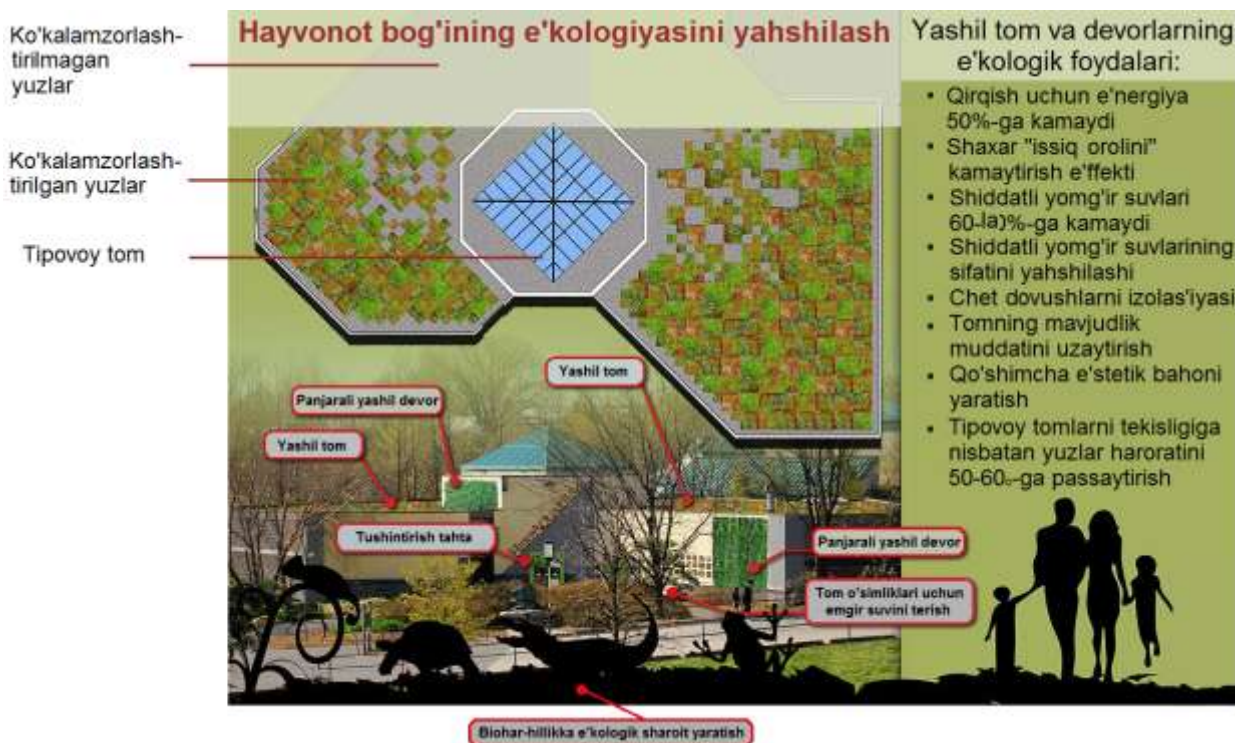
sayt xususiyatlari muvofiq mehmonlarga va aholisi tarqatish) atrof-muhit muhofaza qilish, qonuniy yuklarni landshaftlar bo'yicha saqlayotgan qalbida.

An'anaviy jismoniy va biologik kimyo, bo'linadi omillar ta'sir hayvonot bog'i muhitda, bir ulov. Ba'zi bir to'g'ridan-to'g'ri (bevosita) ta'sir boshqalarga ega - bilvosita, inson faoliyati orqali (2.5-rasm.).

atrof-muhit havo muhitini, suv, tuproq, oraliq, oziq-ovqat, va hokazo. D muhitini barcha omillar irritanlar sifatida qaralishi lozim ichiga oladi. Mavjud: (. Infeksiyasi, ishg'ol, va boshqalar), jarayoni (sotib olish, va hokazo ..), transport (tashish), biologik (harorat, shovqin, va hokazo, shu jumladan) mikro, eksperimental, ozuqa va ruhiy omillar. Bilan [Kuznetsov A.F.1992. 5]

Shu munosabat bilan, yana ko'kalamzorlashtirilgan hayvonot bog'i, hayvonlar yaxshiroq his qilaman. Hayvonot bog'lari ekologik holatini yaxshilash imkonini beton sirt kabi oz ekanini zarur. Shuning uchun, atrof-muhit ta'siri yaxshilash uchun eng yaxshi yo'l devorlar va to'g'ridan-to'g'ri quyosh nuri tommlarini himoya qilishdir. Bundan tashqari, u yo'l qoplama maydoni 10-12% dan oshmaydi kerak. Usullari va peyzaj yuza ta'siri quyidagi rasmda ko'rsatilgan (2.6-rasm.

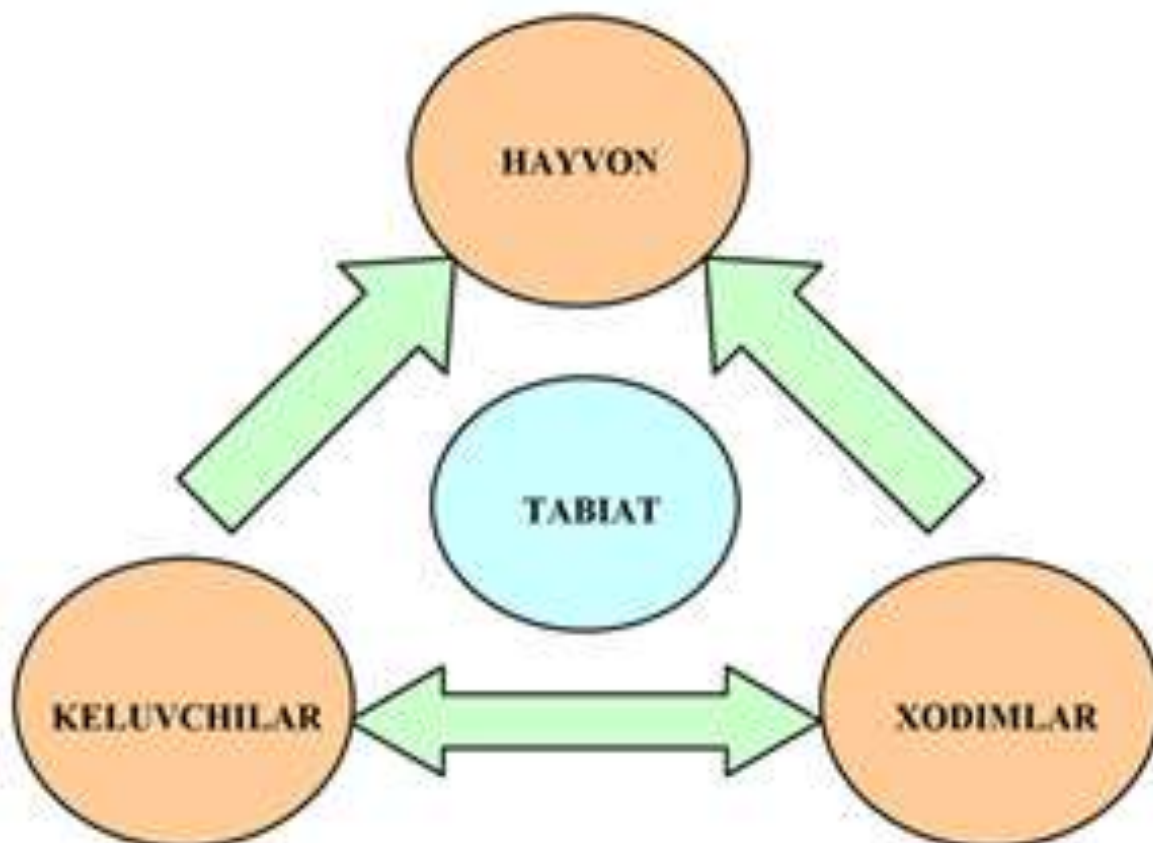

2.6-rasm.

Maxalliy o'simliklardan foydalanish

- Ekspozitsiyalar uchun yaqin tashqi ko'rinish mahalliy o'simliklarni tanlash
- irrigatsiyani tozalash yoki kamaytirish va erga o'g'it solishni qisqartirish
- o'simliklarning yashash sharoitlarini yaxshilash
- Nafi nima?
  - ortiqcha xarajatlar bo'lmaydi
- Investitsiya foydalari nimadan iborat?
  - sug'orishni kamaytirish balkim foydalanishini tugatish
  - suv to'lovlarini qisqartirish: sezonda 12-70 litrgacha (hydrozonfga qarab)
  - o'simliklarni qaytadan o'tqizish nodarkorligi
  - hayvonot bog'ni ekologiya va ekonomikasiga yaxshi ta'sir va obro'si

2.2. Hayvonot bog'larining tashkil ettadigan hayvonlar, keluvchilar va hodimlarning ax'tiejlaru

2.7-rasm.Şematik ta'qib qilishni ob'ektlar va dizayn hayvonot bog'i sub'ektlarining munosabatlar

Hayvonlarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda. Zamonaviy hayvonot bog'i - hayvon hayoti ideal sharoit bo'lishi kerak, ma'lum bir o'tkazilmasin atrof-muhit hisoblanadi. U erda barcha tirik organizmlar qondirish edi shartlari. Ushbu turdagi uchun odatdagi sharoitlarda orqasida bir narsa sun'iy bo'ladi, va bu atrof-muhit, bir yaratish uchun zarur bo'lgan degan ma'noni anglatadi aniq atrof-muhit, tabiiy yaqin. Bilan [Zavarin V.P.1987.]

Tirik kosmik, qurilish va hayvonot bog'ida hayvonlarni muvaffaqiyatli uzoq muddatli xizmat ko'rsatish uchun har bir xona me'moriy dizayn aniqlash, ularning jismoniy va aqliy salomatligini (2.8-rasm) ta'minlash uchun shart-sharoit yaratish kerak.

2.8-rasm. Hayvonlarning ehtiyojlarini

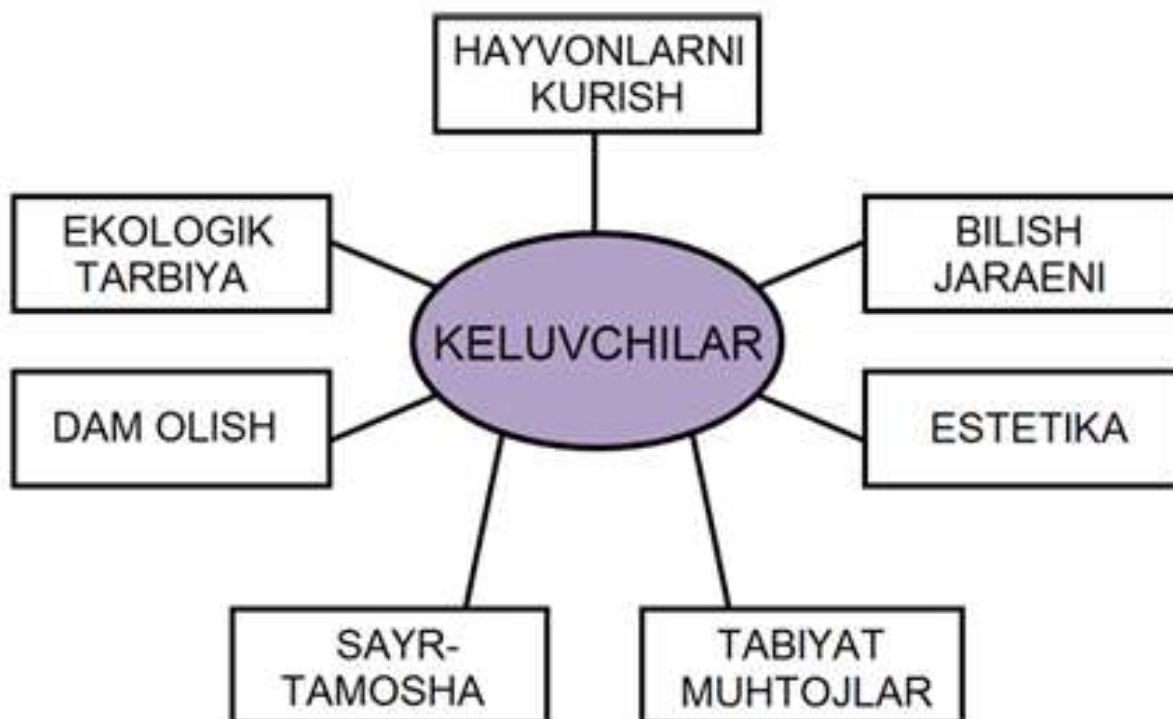
Keluvchular manfaatlari.

Arxitektura va hayvonot bog'i fazoviy tashkiloti mehmon, siz, ta'lim va o'yin-kulgi maqsadlarini, shuningdek, dam olish uchun imkoniyat amalga oshirish uchun imkoniyat berish kerak. Buning uchun, ko'rgazmalar, turli ta'lim, axborot markazlari, muzeylar, kinoteatrlar, zooteatry va Shirk, madaniyat va istirohat bog'lar, qahva do'koni, plastmas do'konlari, dam olish maskanlari mo'ljallangan.

Qachon dizayni hayvonot bog'i bilim olish, ta'lim, o'yin-kulgi, dam olish va mehmonlarga estetik maqsadlar tekshirish hayvonlar amalga oshirishda hisobga odamlar ehtiyojlarini olish kerak.

ijtimoiy jihatlari ham inson ishtirok tegishli standart ko'rsatkichlari hayvonot Park maydoni bor.

Hisobga olish Saytga manfaatlari usul so'rovnomani Skuratova LS ishlatiladi [Skuratov LS Shakl ko'rsatilgan hayvonot bog'i, me'moriy fazoviy tashkilotga Saytga 2010], va belgilangan talablar, 2.9-rasm .

2.9-rasm. Keluvchular ehtiyojlarini sxemasi

Qulaylik va xavfsizlik ta'mirlash. Barcha sanoat jarayonlarida foydalanish uchun to'liq xavfsizligini ta'minlash, hayvon tinglovchilar kirish hisob sharoitlari hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. me'moriy ish - bir vaqtning o'zida, hayvonot bog'i hayvonlar xodimlari bilan cheklangan aloqani ta'minlash va, oziqlantirish tashkil etish uchun qafas mavjudligi va gigiena talablariga va hayvonlarni topish sohalarda profilaktika chora-tadbirlar bilan ularga qarashni, rozilik. Muhofazasi dizayndagi xavfli hayvonlar va, tegishli yaratish double hujayralar, qo'shimcha yozgan, harakat va har bir qafas kirish yo'llari ko'rib chiqilishi kerak, 2.10-rasm.

2.10-rasm. Xodimlari ehtiyojlarini Sxemasi

2.3. Shaharsozlik va funks'ional faktorlar

Birinchi rasmiy rejalashtirish va hayvonot bog'i landshaft tashkil etish quyidagilar hayvonot, asosiy maqsadlarga ta'kidlash joizki omillarni aniqlash:

- o'rta - erining fauna turli featuring;
- yovvoyi hayotni himoya qismi bo'lgan tabiat, himoya targ'ib;
- saqlash va nodir va yo'qolib borayotgan turlarning ta'mirlash - so'nggi muhitini zoo-park;
- ilmiy ish - tegishli oson, tez va arzon emas sohasida, bir hayvonot bog'ida amalga oshirish uchun bor biologik is-sledovaniyami;
- namoyishlari va hordiq mehmonlarga tashkil etish.

Bundan tashqari, olim tajribalar asosida hududiy yurisdiksiya qarab b hayvonot, sohalorida tasnifi qilishingiz mumkin ter-ritorii, ishtirok, koliche-stva turlari, o'ziga xos ta'sir va tarkibi (1-jadval) yig'ish chastotasi.

Hayvonot bog'lari shaharsozlik tasnifi

Размещение	S, га	Доступность транспортная, пешеходная	Основная функция	Периодичность использования	Характер услуг
Межселенные территории	1000	2-3 час.	Научно-исследовательская	Эпизодическая	
	500-1000	1,5-2,0 час.			

Пригородная зона города	200-500	1,0-1,5 час.	Научно-исследовательская	Эпизодическая	
На «пороге» города	150-200	1,0-1,5 час.	Культурно-просветительная	Эпизодическое, периодическое	
Городская территория	20-50	1,0 час.	Демонстрация животных	Периодическое	
Районный зоосад	1-20	20 мин.	Культурно-просветительная	Периодическое, повседневное	
Школьный зооуголок	до 1	2-5 мин.	Учебно-воспитательная	Повседневное	

Функционал зонаlashtirish hayvonot bog'i ular faoliyatining kompleks tabiatini o'trazhaet, 2 jadval.

2 jadval

Hayvonot bog'ida asosiy funksional sohalarida foydalanish

Tadqiqot (hududida 5-10%) - qat'iy cheklangan pose $\bar{t}$ schaemost,

Xizmat hayvonlar (5-10) - bir xil

EHM (50-80)

pose $\bar{t}$ titeley xizmat (10-15)

bog'lar (15-30)

Bolalar (2-10) - bepul kirish,

administra $\bar{t}$ ivnaya (1-5) - cheklangan ishtirok etish,

ve $\bar{t}$ erinarnaya (1-3) - qat'iy cheklangan,

ho $\bar{z}$ yaaystvennaya (2-10) - cheklangan,

zapoved $\bar{t}$ naya (5-10) - qat'iy cheklangan,

Rezerv (5-25) - cheklangan ishtirok etish.

Rejalashtirish tuzilishi belgilangan vza $\bar{t}$ imosvyazyu va interpozitsiyonundan joylari bo'ladi:

- tadqiqot - chegaradosh yoki ta'sir qilish sohasida va transport bilan bir piyoda aloqasi bor, deb xizmat maydoni zhivotnyh bilan birga mumkin - biznes bilan;
- himoyalangan - barcha sohalarida transport ishoratlar bo'lishi kerak;
- bolalar - odatda chegaralar yoki parkovoy va ta'sir to'g'ri, yoki rishtalari uni peshehodnuyu ega;
- Park - Turistlar uchun hududga bir piyoda aloqasi bo'lishi kerak;
- uyushgan kirishlar administrativnuyu, veterinariya, ilmiy issledovatel'skuyu zonasi va Turistlar uchun bir zonasida va mashinalar va bola kerak - mavjud bo'lmasligi mumkin.

TsNIIPgradostroitelstva hayvonot bog'lari uchun sleduyuschie umumiy rejalashtirish pokazate-li [18] tavsiya:

- 1 mehmon stavkasi - 80 m²,
- 110 shaxslarning dam olish yuk / ga,
- 50 100 gektar rekreatsionnaya konteyner tez hajmi -. 5,5-11 ming kishi,
- 100 dan ortiq gektar - 11 -. 15 ming kishi.

Funksional rejalashtirish vazifasi hududida va tashkilot zapominayusheysya ta'sir oqilona foydalanish uchun to'liq funksional va arhi-tekturnoy tarkibini yaratish. Territorii rejalashtirish hayvonot bog'i hayvonlar va faoliyatiga uchun muhim ahamiyatga ega. Composite tashkilot hayvonot bog'i - organiza-tsiya mehmon ta'sir yanada to'liq oshkor uchun keladi. Bu bosqichma, B stematicheskomu, ekologik, landshaft va zoogeographic tamoyillariga ajratish, lekin eng muhim sharti ta'minlash mumkin, deb bunday namoyish obodonlashtiriladi muhitda hayvonlar, ularning tabiiy hayot ko'toroe yaqin (shartlarini etarli darajada bilan, ayniqsa, Pavilion mazmuni) .

Hayvonot bog'ida tanlash ta'sir funksional rejalashtirish tashkil etish to'g'risida

hududida hayvonlarning joylashtirish tabiat:

- tizimli - hayvonlar tasniflash turlari bo'yicha bayrok qachon;

- evolyutsiya - tur uchun pastki joylashgan qachon (katta hayvonlar uchun bakteriyalar dan) yuqori;

- zoogeographical - hayvonlar dunyo mamlakatlarida bayrok qachon; atrof-muhit (landshaft) - hayvonlar tabiiy hayot o'xshash sharoitlarda bayrok;

- ; Nechta tizimlari yordamida - • aralash mashhur - hayvonlar mehmonlarga katta qiziqish bor qachon berilgan;

- Atrof - hayvonlar tabiiy muhitda bayrok qachon;

Mintaqaviy tadqiqotlar • - namoyish hududda yashovchi qachon hayvonlar; evolyutsiya - oliy hayvonlarga pastki;

- hayvonot va Botanic - qachon bir vaqtning o'zida flora va turli viloyatlari hayvonot ko'rsatadi.

Yangi hayvonot bog'lari master rejalari hayvonot bog'i chegaralar ichida "jozibador", yarim xususiy tashkilotlar uchun yangi yo'nalishlarni va oraliq kirdi. One yo'l yanada mustahkamlanadi uchun joy bo'lishi mumkin. Ko'p hayvonot bog'i, tashqi guruhlarga ijaraga uchun bunday joylari ta'minlovchi, mehmonlarga murojaat harakat, 2.11-rasm.

PIKNIK (SAYIR) ZONASI

SHART BELGILAR

	O'TLAR VA BO'TALAR O'SIMLIKLAR		YANGI KELUVCHILAR UCHUN QURILGAN BINOLAR
	BOR ATROFLAR		YANGI SERVIS BINOLARI
	YO'LLAR		BOR SERVIS BINOLARI
	PIKNIK (SAYIR) JOYLLAR		DARAXTZOR
	SUV		

PROGRAMMA

Pavilonlar tomilari va tayanchlar	25.270 m ²
Er parchalari	5.600 m ²
Yashil parchalar	731 m ²

2.11-rasm

Bunday "tramvayning" va "Adventure Park" ishlatiladigan "fermuar», deb joylar orasida boshqa hayvonot bog'lari ishlatilgan bo'lsa-da, ulardan foydalanish hayvonot bog'lari ichida bahsli bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, ular juda ko'p pul olib shubha yo'q. Boshqa hayvonot bog'lari bilan, transport ko'proq qimmat bir necha marta ko'pdir.

2 bob xulosalari:

O'zbekistonda hayvonot bog'lari me'moriy va landshaft tashkil etish xususiyatlari. o'xshash, lekin ma'lum darajada ortda - amaliy zamonaviy hayvonot bog'lari davlatning tahlil Rossiya hayvonot bog'lari bilan solishtirganda yo'qotish aniq o'rganib etakchi xorijnikidan bilan solishtirganda ekanligini ko'rsatdi. Nazariyasi zamonaviy hayvonot bog'lari va me'moriy va landshaft atrof-muhit hayvonot bog'lari optimallashtirish uchun belgilangan old muvofiqligini qiyosiy tahlili. Sotsiologik tadqiqot O'zbekiston zamonaviy hayvonot bog'i qurilma va hajmi muhofazasi bo'yicha Saytga talablarini qondirish emasligini ko'rsatdi, to'siqlar qurilish sutemizuvchilar va Akvarium katta ta'sir qilish bo'lishi kerak. Hayvonot bog'i Sibir yaxshilash kerak.

Zoologiya bog'i o'rganish me'moriy va landshaft atrof-muhit hayvonot bog'lari tahlil universal usuli taklif etadi. uslub to'rt qadam ichiga oladi: 1 - istikşafi, hayvonot bog'i va axborot-tizimli tahlil qilish optimal misollar tanlash; 2 - ma'lumotlar, grafik sxemalarini tahlil ma'lumotlar tizimlashtirish nazariy va amaliy sintez; 3 - me'moriy va badiiy ekologik modellashtirish: funktsional rejalashtirish modeli ta'rifi.

loyihalashtirish xayvonot bog'lari hisobga turmush tarzi hayvonot bog'i sub'ektlariga muhitni moslashtirish dinamik obod tamoyilini tamoyilini olish kerak, me'moriy atrof-muhitni tabiiy tarzi printsipi, hayvonot bog'i, aylanmasi tematik ko'rgazma va tarkibi tamoyilini atrof-muhit etakchi elementlari ta'kidlab printsipi.

Namoyishlar va hayvonot, turli asoslar bo'yicha landshaft muhitini me'moriy unsurlarning tasniflash turlarini ko'rsatadi texnik rayonlashtirishni o'rganilishi. Zamonaviy hayvonot bog'ida me'moriy badiiy muhitini hayvonlar, xodimlar va Turistlar uchun eng yaxshi sharoitlar birlashtirish kerak: hayvonot bog'i faoliyat sxemasini ochib berdi.

III BOB. HAYVONOT BOGLARINI ME'MORIY-LADSHAFT

TASHKIL ETISH

3.1. Hayvonot boglarini me'moriy-planlashtirishini

tashkil etish tartiblari

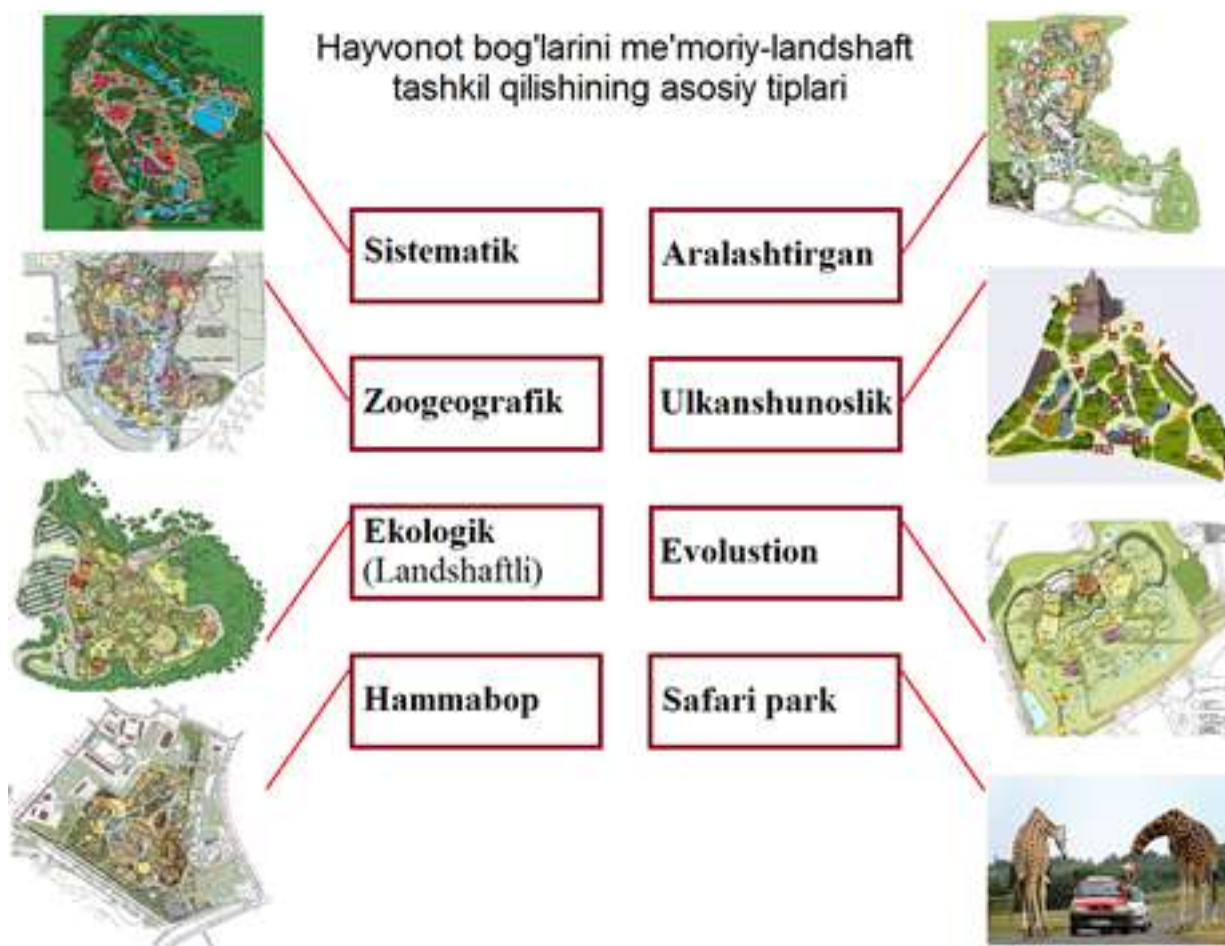
Hayvonot bog'ida me'moriy dizayn hayvonot bog'i dizayn eng muhim lahzalardan biri hisoblanadi.

Dizayn jarayoni qurilayotgan hayvonot bog'i bag'ishlangan tadqiqot maydoni boshlanadi.

Ish birinchi bosqichi - hayvonot bog'ida hajmiga qarab, shahar yoki yashil kelajagi rejalashtirish tarkibida hayvonot bog'ida o'rnini tekshirilayotgan loyihasi, qadar. Uzoq hayvonot bog'i va shahar atrofi bilan transport va piyodalar ishoratlar: Keyin shahar vaziyatni tahlil quyidagilar. Transport bekat va mehmonlarga transport oqimlarini joylashishiga qarab asosiy yozuvlari joylashgan tomonidan belgilanadi. Bundan tashqari, hududni atrofidagi me'moriy va landshaft xususiyatlari vazifasini tekshiradi. Bu ob'ektlarni joylashtirish kelgan mehmonlarga uchun davlat muassasalari tanlash bog'liq. Va hokazo bog'lar, kafe, restoranlar, ko'ngilochar markazlar, deb hayvonot bog'i ob'ektlar yaqinida huzurida (u kichik maydoni, ayniqsa) hayvonot bog'ida bu ob'ektlarni mavjudligi kamayadi.

landshaft vaziyatni tahlil qilish bilan bog'liq tadqiqotlar uchun loyiha keyingi bosqich: yordam sohasida, suv resurslaridan (suv havzalari, daryolar, daryolardagi), mavjud o'simlik mavjudligi, tuproq agrokimyoviy tarkibi,

Ushbu tahlil asosida u EHM (namoyish) hayvonot bog'i hayvonlar tabiat tanlash uchun zarur bo'lgan (3.1 shakl.):

3.1-rasm. Hayvonot bog'larida hayvonlarni namoyish qilishining asosiy tiplari

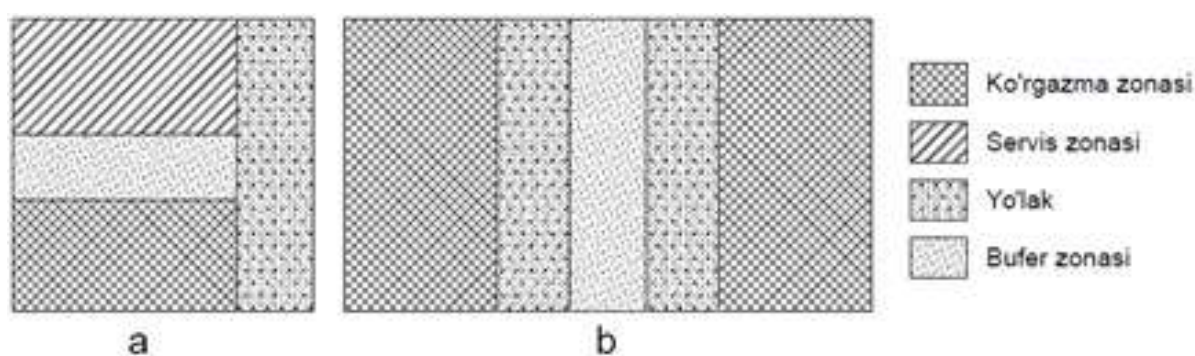
- hayvonlar bir turlari keyingi guruhlar namoyish paytida muntazam turi ishlatiladi;
- hayvonlar ekranda bo'lganda zoogeographical turi ishlatiladi - kelib chiqishi mamlakatlar (Afrika, Osiyo, Avstraliya va hokazo);
- hayvonlar namoyish qachon atrof-muhit (landshaft) turi ishlatiladi - hisobga ularning tabiiy hayot o'xshash tabiiy sharoitlarda tashkil olib;
- hayvonlar namoyish paytida aralash turi ishlatiladi - yuqorida turlari yordamida;
- hayvonlar ko'rsatish yo'lida bor ishlatiladigan mashhur turi - mehmonlarga orasida eng katta qiziqish;
- hayvonlar joydagi ko'rsatish -obitayuschie bor ishlatiladigan mintaqaviy tadqiqotlar turi;

- namoyish amalga oshiriladi qachon evolyutsion turi ishlatiladi - fauna pastki turlari - oliy turlari (masalan, hayvonlarning oliy turlari bakteriya (balki hayvonlar) dan);
- hayvon turlari va o'simlik turlarining sifatida namoyish paytida ishlatiladigan zoologik va botanika turi.

Bundan tashqari, hayvonot bog'i quyidagi shartlarga ko'ra tasniflanadi mumkin:

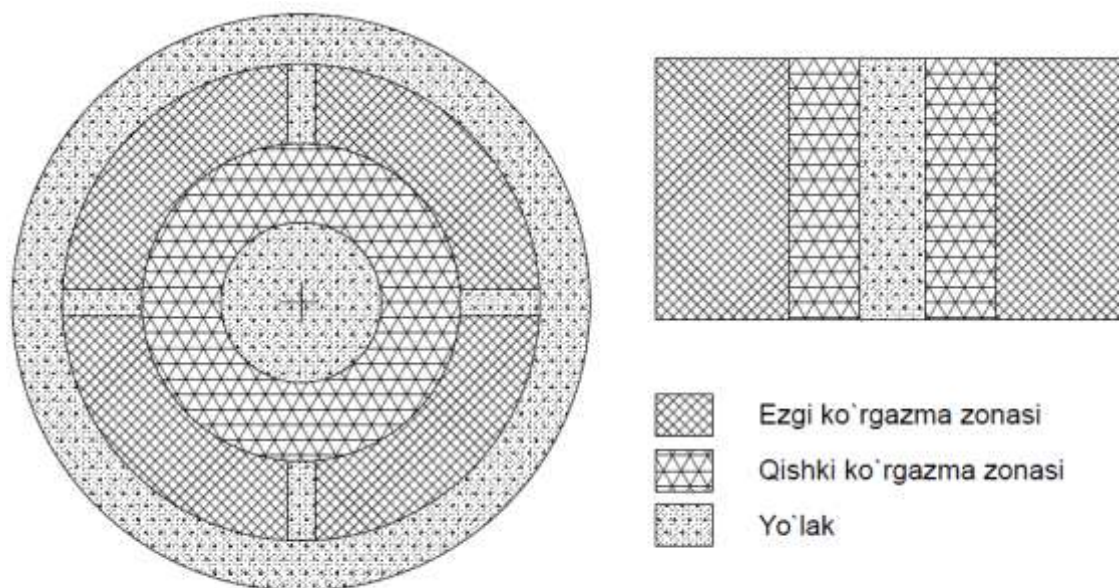
- ixtisoslashgan hayvonot bog'i (akvarium, Yunus va hokazo d)..
- ko'p tarmoqli, safari bog'lar;
- maydonda;
- to'plami hajmi: hollarda soni turlarining xilma-xilligi.

Bundan tashqari, hayvonot bog'i hududida arxitektura va rejalashtirish korxonasi, hisobga hududini va tashqi atrof-muhit sharoitlari (shovqin, kambag'al ekologiya va boshqalar) ta'siridan hayvonlarni himoya qilish zarurligini olsalar. Bufer zona (shakl. 3.2) bu ta'minlash uchun.

Bufer zonalarini joylashtirish misollari:
 a) Ko'rgama va servis zonalarini yakkalesh;
 b) Xar-xil ko'rgazmalarni yakkalesh

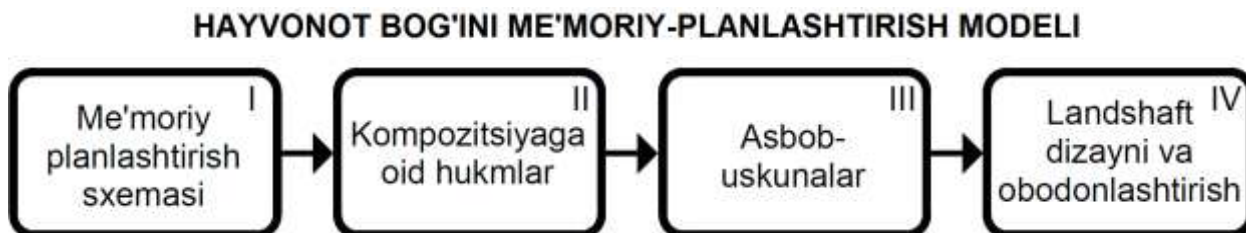
3.2-pacm. Hayvonot bog'lari ichida bufer zonalarini tashkil etish modellari

Zonalarni fasllar bo'icha joylashtirish misollari

Hayvonot bog'ini me'moriy-planlashtirish modeli

Arxitektura va landshaft tashkil etish hayvonot bog'i ko'p bosqichli dizayn muhiti (3.4-rasm) tamoyiliga asoslangan.

3.4-rasm. Me'moriy va landshaft atrof-muhit hayvonot bog'i bir nechta darajasi dizayn

Hayvonot bog'i me'moriy va landshaft tashkil etish birinchi darajali rasmiy zonalariga dinamik obod bo'linish beradi; ikkinchi darajali - murakkab echimlarni yaratish - manzara etakchi elementlari ta'kidlab usullar bilan amalga oshiriladi. uchinchi daraja o'z ichiga oladi - uskunalar va aylanma tematik ko'rgazma va tarkibi tamoyiliga amal qilinishi lozim o'rta, moddiy mazmunini. oxirgi darajasi - landshaft arxitekturasi va dizayn me'moriy va badiiy muhitini tabiiy tarzi tamoyiliga nisbatan amalga oshiriladi.

yaratilgan - ko'kalamzorlashtirish va hayvonot bog'ida obodonlashtirish, shu jumladan, ko'kalamzorlashtirish,.

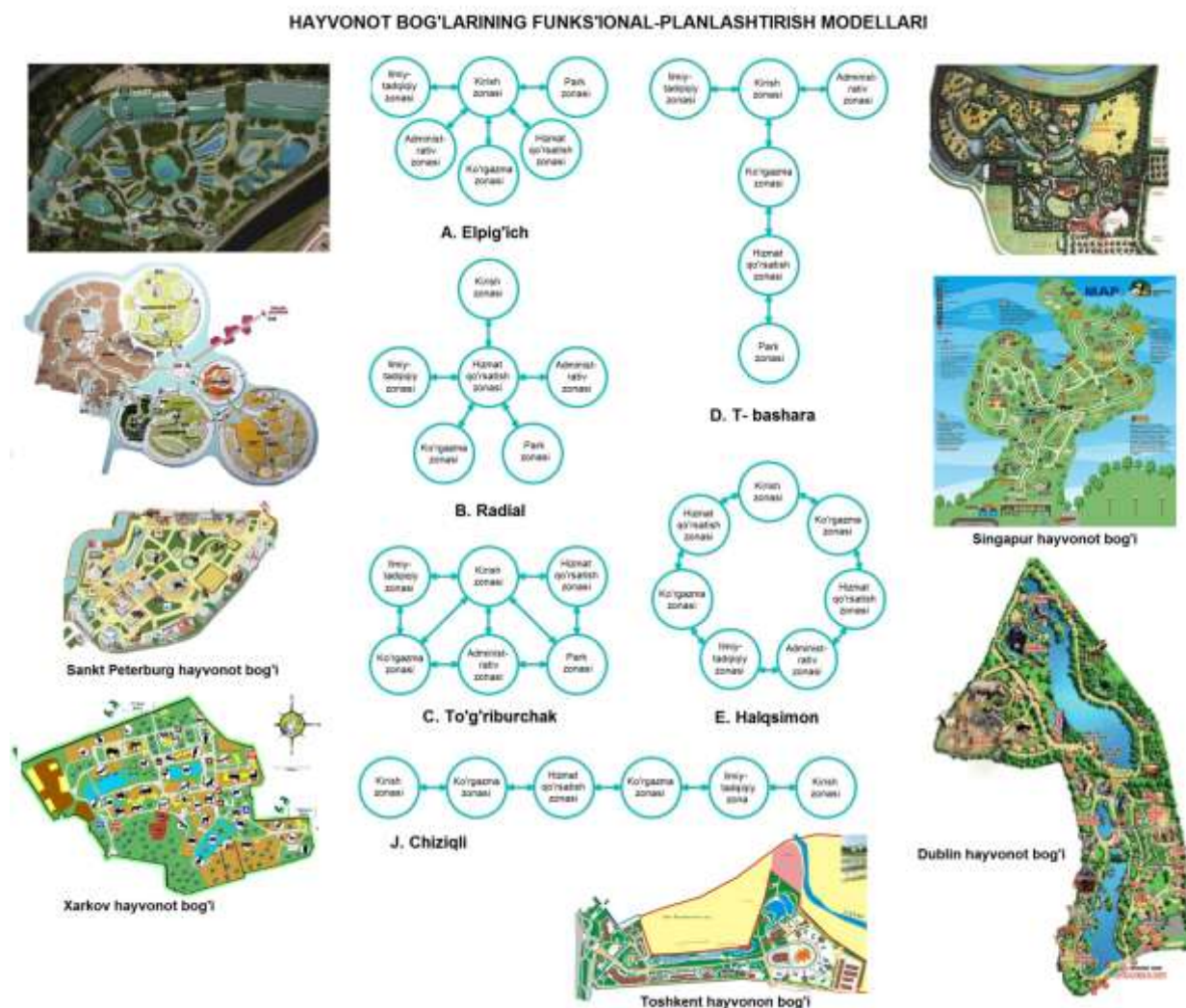
Me'moriy dizayn, bu model hayvonot bog'i maydoni aniq vaziyatga har xil dizayndagi foydalanish mumkin.

Modeli asosiy obod hayvonot bog'i bosqichi aks ettiradi. Obod hayvonot bog'i modeli (3.6-rasm) ma'lum bir hududiy va landshaft vaziyatga ajratilgan bo'lishi kerak, bu zona tashkil kuni. Clear obod hayvonot bog'i mehmon o'z ishini tashkil qilish yaxshiroq sharqiy va qo'llab-quvvatlash xodimlari uchun imkoniyat beradi. Hayvonot bog'i - doimiy rivojlanayotgan organizm, shunday tuzilishi rejalashtirish etarli moslashuvchan bo'lishi kerak.

3.6-rasm. Hayvonot bog'ini zonalashtirish modeli

Keyingi bosqichda hayvonot bog'i funksional-rejalashtirish tuzilmasini rivojlantirish. Eng hayvonot bog'i (3.7-rasm) o'rganib o'rganish funksional va rejalashtirish kompozitsion xususiyatlarini naqsh nozil. Har bir model ma'lum bir hayvonot bog'i dizayn uchun tanlangan bo'lishi mumkin.

3.7-rasm. Hayvonot bog'larini funksional-rejalashtirish modellari

Compozitsion me'moriy echimlar va hayvonot bog'i rejalashtirish elementlari, uning alohida joylari va hayvonlarning sun'iy yashash joylarining joylari hayvonlarning ehtiyojlarini, foydalanuvchilar, texnik qulaylik va xavfsizlik manfaatlariga ko'ra hosil bo'ladi.

Asosida atrof-muhit ta'sir qilish zonasi fazoviy tashkiloti kontseptual modellar uch kuraylik mavjud bo'lgan turli uch o'lchamli eritma hayvonot bog'i (3.8-rasm):

- 1 - Saytga hayvonlarning izolyatsiya;
- 2 - hayvonlardan Saytga izolyatsiya;
- 3 - Jonivorlar va Mehmon o'zaro xavfsiz holatga.

3.8-rasm. Hayvonlar va keluvchilarni izolyatsiyalashtirish misollari:
1 - tarmoqlar yordamida, 2 - ariqlar yordamida

Hayvonot bog'i har bir funktsional element uskunalar hisobga sub'ektlarining EHM, tabiat bilan texnik xizmat ko'rsatish va birligi uchun hayvonlar, mehmonlarga, qulaylik va xavfsizlik ehtiyojlarini hisobga olgan holda, uning maqsadi muvofiq tayyorlangan.

Peyzaj, ko'rgazmalar landshaft va mehmonlarga harakati yo'llarini tashkil - hayvonot bog'ida tashkil ajralmas qismi. amalga oshirish landshaft dizayni orqali amalga oshiriladi.

3.2. Hayvonot bog'larini me'moriy-landshaftini tashkil etish asosiy prins'iplari

Hayvonot bog'ida optimal echimlar nazariy model ma'lum bog'liq tamoyillar iborat:

1. dinamik rayonlashtirish tamoyili amalga oshiriladi:
  - Funktsional darajasida: - funktsional sohalarda turli konfiguratsiya va 2 - dinamik biri bir hayvonot bog'ida tomonidan amalga vazifalari uyg'unligi;
  - Tabiiy va iqlim darajada: Season obod - O'zbekiston uchun zarur jihati, dinamikasi stsenariylari qidiruv mavsumiy ko'rgazma turli namoyon.

- Hislar (audio va vizual) darajasida: izolyatsiya hudud o'yin-kulgi va bufer zonalari hayvon yaratish.

Hayot tarzi mavzular hayvonot bog'iga muhitni moslashtirish 2. Asos amalga:

- Hayvonot bog'ida yashovchi darajasida: ularning jismoniy va ruhiy salomatligini ta'minlash uchun shart-sharoit yaratish uchun zarur bo'lgan hayvonot bog'ida hayvonlar uchun;

- Hayvonot bog'i mehmonlarga: Saytga ehtiyojlarini amalga oshirish imkoniyati, yashash joylarining estetik tasvir o'rnini qoplash uchun ziyofat bezatish foydalanish;

- Xodimlar hayvonot bog'i darajasida: u har bir qafas er-xotin hujayralari, qo'shimcha xonalar, oyatlarni va yo'llar bilan hisobga xavfga olib, rohat va xavfsizlik xizmatlari hayvonot bog'i hayvonlar amalga oshirish uchun kirish beradi.

3. me'moriy atrof-muhitni tabiiy tarzi tamoyili amalga oshiriladi:

- Er (topografiya, suv birlik va qopqoq) darajasida: geoplastiki orqali makon morfologiyasi;

- Peyzaj darajasida: yashil me'moriy tabiiy va sun'iy elementlar;

- Tarzi tuzilmalar, binolar, kichik me'moriy shakllar darajasida: qabul qilish va landshaft bezatish sho'ng'in qabul.

Proper fazoviy va tuzilish eritma peyzaj hayvonot bog'i Turistlar va aholisi jismoniy va ruhiy salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

4. hayvonot bog'i atrof-muhit etakchi elementlari ta'kidlab tamoyili:

- Xarakterli yozuvlari 3 turdagi belgilangan kirish hududlarni ta'kidlab: pragmatik, stilistik, shaffof;

- Hayvonot bog'ida markaziy qismini ta'kidlab: tuzilish shakl hayvonlar uchun zamonaviy hayvonot bog'i katta yopiq inshootlarini yadro ("yomon ob-havo uchun hayvonot bog'i», «qish bog'i");

- Mahalliy markazlari ta'kidlab: markazlari mahalliy manzara bilan tashkil etilishi mumkin ekologik zonalari va turli ilovalar uchun binolar komplekslarni Shakllanishi.

Aylanmasi tematik ko'rgazma va tarkibi 5. printsipli:

- Ochiq joylar darajasida (tashqari);
- Yopiq joylar darajasida (yopiq) At;
- O'tish davri joylar (mixed) (masalan, ko'rish platformalar) darajasida.

harakat va ko'rish platformalari ulashgan yo'lidan shu jumladan har bir muhofaza tarkibi, ko'rgazmaning tarzi muvofiq bo'lishi kerak.

hayvonot bog'ida hayvonlar uchun yashash joylarining xilma-xilligi va jalb mehmon, muhafazalari to'ldirish zarur ro'yxatga olish va aylanma maqsad.

Dizayn va hayvonot bog'i rekonstruksiya bu tamoyillar Application maksimal ijobiy ta'sir hayvonot bog'i faoliyat beradi.

me'moriy ifoda hayvonot bog'ida tamoyili

A mehmon hayvonlarga faqat yo'naltirilgan Arxitektura hayvonot bog'i kerak emas, shuning uchun u birinchi navbatda kirish sohasida, faqat mehmonlarga xizmat sohasida tegishli bo'ladi. Hayvonlar uchun, aksincha, tabiiy atrof-muhitni zarur sharti bilan. Shu munosabat bilan, hayvonot bog'i ikki me'moriy ansambli bor:

1. xizmat ko'rsatish sohasi Arxitektura va asosiy kirish. Avvalo, u hayvonot bog'i va shahar silueti ichiga mutaxassislik muvofiq ta'kidlash lozim.

Arxitektura ta'sir qilish mintaqasi.

Hayvonlar uchun tarkibi, rang, shakl va to'qimalarining hayvon tabiiy muhitda tasvirlamoq kerak. Landshaft eng yaxshi hayvonning tabiiy muhitda javob berishi kerak. Landshaft me'moriy shakllar va boshqa hayvon turlarining uchun bir xil bo'lishi kerak. Parmakliklar va xavfsizlik boshqa elementlar ta'sir sohasida umumiy me'moriy ansambli ichiga mos kerak. To'siqlar bir tabiiy shaklda (orol suv to'siqni, borish qiyin bo'lgan zovur tomchi yordam, to'siq) (maksimal shisha nozik mato katta hujayra) yoki yashirin bo'lishi mumkin.

Landshaftni tashkil etish. Muhitni shakllanishida muhim ahamiyatga ega: hayvonlar izolyatsiya foydalanish - ariqlar, berms rel-efa, suv kanallarida, platformalar, to'xtatib yo'l; orollar, pri-brezhnoy o'simlik bilan yashash kabi qurilma ko'llar, ko'llar, oqimlari va suv-botqoqlik; hayvonlarning borligi pri-meneniem iloji, plantatsiyalarida tarkibi uchun doimiy yashash uchun "natural-nyh" sharoitlarni yaratish. Green joylari joylar bolalar bilan ota-onalar qolgan kratkovremen-nogo yaratish, kosmosda, tartibga solish potokov mehmonlarga tashkil muhim rol o'ynaydi, ovoz izolyatsiya va vizual chegaralanishini ta'minlashi. Shahrida joylashgan hayvonot bog'i, uning sohalarda va park shovqin-gaz shisha, agar ular, shuningdek, dam olish uchun va saytlar almashish emas, balki faqat bir bezak vazifasini vy-polnyayut. har bir zonasida yashil maydon tarkibi o'z xususiyatlarga ega:

- tadqiqot va rivojlantirish - o'simliklar barcha turlarini amalga oshirish - ochiq oraliq binolar va yana zich massa-Zibax periferik bepul tillo va plot-nye guruhi sohasida, kırıplımsı va erkin o'sayotgan butalar, xiyobonlar va ayniqsa manzarali gullarni o'simliklar;
- Xizmat hayvonlar - zich, tillo va xavfini himoya;
- eksponatga - xiyobon va oddiy smeshan-nye plantatsiyalari, tillo, guruhlar, maysa; mehmon xizmatlar va mashinalar - dekorativ kompozitsiyalar, barcha turdagi mashinalar maydoni tamoyili bo'yicha;
- bog'chalariga - xiyobonlarda, aralash guruhlar va par-ternaya ko'katlar erkin o'sayotgan daraxtlar, yaxshi prosmatrivaemost;
- a saqlashda - tabiiy belgilar rasti-telnosti guruhlar, tillo, yagona.

Suv park kompozitsis'iyasida (ko'llar, oqimlari, daryolar) muhim element parkoobrazuyuschim hisoblanadi. Suv qurilmalar foydalanish, bir dinamik manzara yaratish uchun yordam beradi park maydoni estetik ta'sir yaxshilaydi, iqlim va tuproq tarkibi sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Istirohat suv hajmiga qarab park o'simlik tanlash qilingan. Sharon odatda ekilgan namlik-mehribon o'simliklar yaqinida, deb Sharon sayoz va suzuvchi yovvoyi o'simliklar mashinalar manzara bir rangli bezak fikrlar yaratish. Muhim rol bog'lar sun'iy inshootlar egallagan bo'ladi. Hokazo hovuz, manzarali ko'llar, favvoralar, sharsharalar va boshqa.

Hayvonot bog'lari ichida tasviriy tarkibini yaratish uchun ularning asosiy bilim vazifalari o'zga ayrim ob'ektlar yillik maqsadlar uchun ishlatiladi. Shunday qilib, u yo'l sohasida munosib yosh yoki noyob hayvonlar har qanday qismida, yorqin to'tiqush, Tovus qushi bilan hujayralarni ajratish binolar kiraverishda chiroyli suv qushlar bilan mintaqaviy ko'rsatish sutemizuvchilar hovuzni joylashtirish tavsiya etiladi.

Hayvonot bog'i faqat hayvonlar bir vitr, balki noyob tabiiy dam olish majmuasi emas edi uchun, dizayn tabiat bilan birlik tamoyiliga amal qilish lozim. Bu tamoyil, ya'ni, tabiiy suratida yaratilgan sun'iy me'moriy inshootlar bilan tabiiy atrof-muhitning birikmasidir binolar barcha elementlari, to'siqlar tabiiy shakllarini eslatish va xarakterli rang bo'lishi kerak.

Tabiiy yashash hayvonlar sharoit qayta - hayotiy zarurat va mehmonlari hayvonot bog'iga zam qilish uchun tabiat bilan birlik marosim bo'lishi kerak.

Muvaffaqiyatli fazo-kompozitsion eritma peyzaj hayvonot bog'i Saytga jismoniy va aqliy salomatligini ta'sir qiladi. landshaftni estetik ta'sir har doim tabiiy omillar foydalanish va sun'iy shakllariga mohir foydalanish uchun ijobiy bo'ladi.

Hayvonot bog'i manzara va changdan g'oyasini foydalanish kerak, tabiiy muhitni nusxa va mehmon yashash joylari joylashtirilgan iborat. fikr tirik va atrof-muhit o'zaro bog'liqligi aks ettiradi. Bu printsipini amalga oshirish uchun u maqsad mavjud topografiya plastik xususiyatlari uyg'unligi olib keladi tabiiy va sun'iy materiallar orqali kosmik atrof-muhit tashkilotdir ko'kalamzorlashtirish usullari turli foydalanib, mumkin.

Tasvir sohasida jismoniy tashkilot sun'iy Wildlife Habitat elementlari tabiiy yaqin bo'lgan yaratgan kabi bir tarzda barpo etilishi kerak.

Ko'rgazma hayvonlarning tashkiloti hisobga sayt ekologiyasini olish kerak. hayvonlar bilan qafas, iloji boricha, tabiiy materiallar foydalaning. Bu tabiiy, non-ijro qoyalar, tog'lar, yoki boshqa shakllarini naturalistik nusxasi aylandi sun'iy tolalar, foydalanish ham mumkin ta'sir hayvonlarni zarar.

Hayvonlar uchun tuzilmalar, rangi, shakli va to'qimalarining bor hayvon, tabiiy muhitda tasvirlamoq kerak.

Landshaft va me'moriy shakllar hayvonlarning har xil turlari uchun bir xil bo'lishi shart emas. Qilichbozlik ularning tabiiy shaklda (orol suv to'siqni, borish qiyin bo'lgan zovur tomchi yordam, to'siq) (maksimal shisha nozik mato katta hujayra) yoki yashirin vazifa yanada yaxshi bo'ladi.

Tasvir sohasida ehtiyot qismlar tabiiy materiallardan eng yaxshi dizayn, o'z navbatida tarzi ta'sir qilish hisoblanadi.

Kichik me'moriy shakllar (banklar, yoritgichlar, qutilari, haykallar, bezak elementlari), shuningdek, tabiiy elementlar stilize lozim.

Tashkiliy va texnologik asoslari

Hayvonot bog'i me'moriy va landshaft tashkil etish ko'rgazmaning barcha mutaxassislik va uslub ustida, belgilanadi. Maydoni aniqlash, hayvonot bog'i hayvonlar muvaffaqiyatli uzoq muddatli xizmat ko'rsatish uchun har qanday binolar qurilishi va arxitektura dizayn ularning jismoniy va ruhiy salomatligini ta'minlash uchun shart-sharoit yaratish zarur.

Bu imkon uchun, quyidagi qo'shimcha tamoyillarini amalga oshirish zarur:

1) me'moriy kompozitsion hisobga hayvonot bog'i hayvon, biologik, iqlim, sanitariya, shahar va estetik talablarga Profilni olish kerak.

2) hayvonot bog'ida Hayvonlar ularning tabiiy hayot qoldi sharoitida lozim.

3) metr va muhofazasi hajmi etarlicha keng bo'lishi kerak. Turlarining turli makon minimal hajmini belgilaydi asirlikka, yovvoyi hayvonlarni saqlash standartlari ishonish kerak, zamonaviy hayvonot bog'i tashkil qiladi. Afsuski, amaliyotda bu standartlar dastur samarasiz hisoblanadi.

4) Uy hayvonlari bilan hayvonot bog'i tabiiy hayot tarzini (olib kelishi mumkin, shunday qilib, EHM jihozlangan bo'lishi kerak Run, sakrash, suzishga, yashirish, toqqa,), bir teshik qazish va hokazo uchib. Jinsiy mavsumida u shovqin,

yorug'lik, hid va boshqa ogohlantirishlarga himoya qilish uchun, kelgan mehmonlarga hayvonlarni izolyatsiya qilish tavsiya etiladi.

5) O'zbekiston iqlimi nisbatan bir xil iqlim yashovchi aholiga bir qator uchun, tabiiy yaqin maxsus iqlim sharoitini yaratish kerak bo'ladi. pavyonlar ma'lum bir harorat, namlik va boshqa parametrlarni saqlab qolish uchun bor.

6) hayvonot bog'i hayvonlar ular tabiatda yashash qarab, guruhlar yoki alohida-alohida, juft lozim. Ushbu qulay his va tabiiy moyilligini va odatlardan muvofiq hayot yashashga majbur qullik sharoitida ularni yordam beradi. Eng samarali iloji boricha, tabiatga sharoitlar yaqin yaratish uchun, birga bir xil biome yashayotgan turli hayvonlarni saqlanishi. Tabiiyki, hayvonlar bir faoliyat oziq-ovqat zanjiri tomonidan ta'qib qilinmasligi lozim.

7) asirlikda yovvoyi hayvonlarni tutish uchun optimal sharoitlar yaratish, zamonaviy ilmiy va texnik yutuqlarni eng yaxshi foydalanish kerak yangi hayvonot bog'i qurilishi chog'ida.

Barcha sanoat jarayonlarida foydalanish uchun to'liq xavfsizligini ta'minlash, hayvon tinglovchilar kirish hisob sharoitlari hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. me'moriy ish bir vaqtning o'zida, hayvonot bog'i hayvonlar xodimlari bilan cheklangan aloqani ta'minlash va, hayvonlar, yaxshi gigiena talablari va hayvonlarni topish sohalarida profilaktika chora-tadbirlar uchun oziqlantirish va parvarish qilish tashkiloti uchun qafas mavjudligi.

Zamonaviy shaharda keng, qulay, yaxshi bezatadi ko'kalamzorlashtirilgan hayvonot bog'i tabiati bilan shahar aholisi samarali muloqot tizimi sifatida xizmat qiladi. Deyarli, bu aloqa yovvoyi hayvonlar ko'rgazmali taqdim hayvonot bog'i yig'ish tomonidan birinchi navbatda amalga oshiriladi. Shuning uchun, hayvonlar, ularning ko'kalamzorlashtirish, boshpana mavjudligi, va hayvonot bog'i aholisi uchun o'yin bezak elementlari tabiatda va darajada uchun kvadrat va kub imkoniyat imkoniyatlarni sanab, biz ular jamoatchilik uchun mavjud bo'lishi kerak, deb unutmasligimiz kerak.

Mehmon ko'z, tarmoqlari, ekranlar, to'siqlar shaklida va hokazo. N. ichida to'siqlar minimal bo'lishi, albatta, hisobga ob'ekt xavfsizlik sharh olgan holda kerak oldin. Tabiiy yashash sharoitlarini ziddiyatlarni va, og'ir-e'tibor shishadan bir tomonlama foydalanish bo'lardi ijobiy ta'sir kuzatishmoqda qurilish devor sifatida akustik xususiyatlarga ega bo'lgan hayvonlarni mavjudligini engib o'tish uchun.

3.3. O'zbekistonda hayvonot bog'larini me'moriy-landshaft tashkil etish tavsiyalari

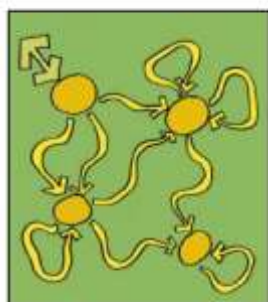
Hayvonot bog'lar tashkil etish bo'yicha umumiy tavsiyalar

O'zbekistonda iqlim sharoitlari asosida qishda hayvonlar uchun yopiq iliq makon elementlari bilan davlat hayvonot bog'lari qurish bilan ifodalanadi.

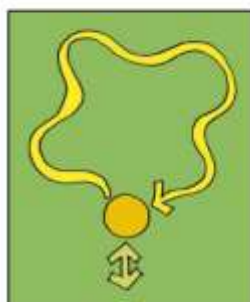
Hayvonot bog'ida tomonidan ajratilgan hududning katta maydoni, ehtimol xususiyatlari madaniyat va istirohat bog'ida va dam olish bilan bir Safari mashinalar yaratish, va qachon yaxshiroq tor sharoitida maxsus hayvonot bog'lari qilish. Bu mahalliy sharoit va topografiya maksimal foyda tavsiya etiladi.

Funksional-rejalashtirish qarorlari uchun tavsiyalar

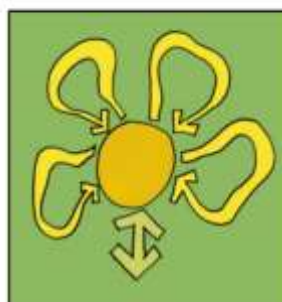
HAYVONOT BOGLARNI PRINS'IPIAL TASHKIL QILISH SXEMALARI

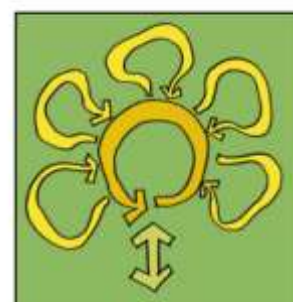
Chalkashtirilgan sxema

Birhalqali sxema

Ko'phalqali sxema

Ko'phalqali va markazli sxema

Turistlar uchun mavsumiy rayonlashtirish ziyofat, ochiq va yopiq imkoniyatlar foydalanish va hayvonlar oson tekshirish va parvarishlash uchun mavsumda bloklarida birlashtirilishi kerak.

Zoo, agar kerak bo'lsa, shahar zararli omillar ta'siridan himoya va imkon, qo'shimcha maydoni bufer zonalari o'rab kerak.

Funksional tuzilishi xayvonot bog'lari, bu muassasalariga yuklangan vazifalarning amalga oshirishga hissa kerak. Hayvonot bog'ida binosida qismi ta'lim muassasalari va atrof-muhit ta'lim belgilar, kinoteatrlar, konferentsiya xonalari, ma'ruza zallari, kutubxonalar, ta'lim va tajriba laboratoriya bo'lishi kerak, deb.

Zoo dam faoliyati, bolalar Sevişme hayvonot bog'i borligini har qanday bo'lishi kerak. Sohalarda xavfsiz holatga Entertainment muassasalar, hayvonlar bolalar uchun vaziyatni va hordiq o'zgartirish vositasi sifatida ehtiyoj bor. Bunday Racecourse kabi savdo mehmonlarga va sport inshootlari, xizmat ko'rsatish sohasi tashqari yangiliklari.

Uch o'lchamli tarkibi uchun tavsiyalar

Arxitektura hayvonot bog'lari bir istiqbolli yo'nalish manzara bir ko'p vakillari va birikmasidir. Hayvonlarning izolyatsiya, izolyatsiya reytingini, o'zaro izolyatsiya: hayvonot bog'i ekspozitsiyasi maydoni tashkil kontseptual usullari.

hayvonot bog'i atrof-muhit fazoviy komponenti piyoda yo'llari va ko'rish platformalarning til darajasida bir xil holatda tomonidan tashkil etiladi. Zero, faqat Sibir barcha hayvonot bog'lari kabi, perimetri bo'ylab harakat emas, balki, ko'rinishi turli nuqtalari ta'sir qilish bilan kashf qilish uchun bir imkoniyat berish uchun tavsiya etiladi. Barcha yosh guruhlari va mobil aholi uchun qulay, qulflangan bo'lishi ishonch hosil qiling.

Qurilma bilan sotilgan hayvonot bog'i binolarni yopiq turi ichkarida sirlangan Ijtimoiy, dafna windows, galereyalar, teras, atriumlar, Holler, patios, Porches, konservatuarlar tabiiy atrof-muhitni elementlarini o'z ichiga oladi.

Landshaft tashkil etish xayvonot bog'lari uchun tavsiyalar

Ko'kalamzorlashtirish zamonaviy texnologiyalar bo'yicha me'moriy Botanika, yog'och haykal, vertikal peyzaj devorlar, tom bog'lar tavsiya etiladi. Qishki bog'lar salomatligi va o'simlik kasalliklari va flora- foydalanish bilan sovuq ko'katlar yo'qligi uchun tashkil etadi.

O'zbekistonda atrof-muhit hayvonot bog'lari obodonlashtirilib, zamonaviy xususiyatlari - o'simliklarning tanlash va guruhlariga ajratish har bir fasl estetik jihatdan jozibador hisoblanadi. Qishda bezak xususiyatlari va bahor, yoz, kuz mavsumida yorqin Urg'u va dökmeýen bilan qattiq yog'och va yumshoq daraxtlar turlari chinorlar, kashtan, jo'ka, chinor, archa, arborvitae, qarag'ay, yagona birlashtirish.

Tarkibi me'moriy va estetik xususiyatlari uchun tavsiyalar

Yaratib, estetik tarkibi naturalistik yondashuv rasmiylashtiruvidan hayvonot bog'i va landshaft botirish qabul tavsiya. me'moriy atrof-muhit dizayni, interer, tashqi, landshaft dizayni, liboslar xodimlar xayvonot bog'lari milliy madaniyatlar va qo'shimcha, madaniy-ma'rifiy va estetik ta'sir keltiradi hayvonlarning yashash joylarining xususiyatlarini aks ettirishi lozim.

Tanlash himoya, hayvon turlarining ta'sir, makon borligi turini bog'liq. Niqoblash to'siqlar o'simliklar yoki qurilma tavsiya ochiq-qurilma muhofazasi imkoniyati bo'lmagan taqdirda asosiy to'siq ko'rish platformalarini buzadi.

Xalqaro tajribani o'rganish asosida, hayvonot bog'lari tavsiya qiyosiy tahlil belgilangan dizayn tamoyillari, ochish uchun O'zbekiston me'moriy va badiiy viloyatlar himoya qilish uchun tashkilot tipologik modelini idealizm yopiq va aralash hayvonot bog'i. modellari boshqa hududlarda amal qilishi mumkin.

Kontseptual modellashtirish va hayvonot bog'ning loyixaviy taklifi pastdagi rasmda berilgan.

HAYVONOT BOG'NING LOYIXAVIY TAKLIFI

3 bob xulosalari:

hayvonot bog'i dizayn hayvonot bog'lari tamoyillari bilan izchil me'moriy dizayn nazariy model. Funktsional, planirovochnaja, kompozit, manzara va hayvonot bog'i me'moriy va badiiy muhitini estetik komponentlarini tekshirilgan. hayvonot bog'lari, bilim va ta'lim funktsiyasi, ilmiy va atrof-muhit maqsadlariga xizmat ko'rsatish, ishlab beradi taklif turli kontseptual modellar, qurilma operatsiya va xayvonot bog'lari kosmik hayvonot bog'i optimallashtirish. Tashkilot va me'moriy va badiiy atrof-muhit nazariy modeli tamoyillariga asoslangan hayvonot bog'lari loyihalashtirish bir usuli ishlab chiqildi. hayvonot bog'lari me'moriy va fazoviy tuzilishi shakllantirish va takomillashtirish uchun tavsiyalar, hayvonot bog'i me'moriy va landshaft tashkil etish uchun taklif berilgan.

8. loyihalashtirish hayvonot bog'lari usul 7 qadam: er tanlash; tanlash va ta'sir qilish hayvonot bog'i kolleksiyasi asoslash; rayonlashtirish tamoyilini foydalanib, ta'sir boshlab funktsional zonalar, ichiga bo'lish; asosiy transport arteriyalar va piyodalar yo'nalishlarini aniqlash; alohida funktsional sohalarda ishlab chiqish; yakka tartibdagi binolar va inshootlar ishlab chiqish; landshaft dizayni va peyzaj.

9. Nozil tamoyillari va me'moriy rejalashtirish va landshaftni muhofaza tashkil etish modeli asoslangan xayvonot bog'lari, me'moriy va landshaft muhitini loyihalash tavsiyalar.

XULOSA

1. Qadim zamonlardan to XXI asrning boshlarigacha zooparklar evolyusiyasining asosiy bosqichlari, zooparklar funksiyalarini rivojlantirishning tarixiy qonuniyati, ularning arxitektraviy fazosi va yovvoyi hayvonlarning tabiat qo‘ynida mavjud bo‘lish va saqlanish shakllari aniqlandi. Qadim zamonlardan to hozirgi kungacha, tomosha qilish uchun ularni qafaslarga qamashdan boshlab, ularning yo‘qolib borayotgan turlarini saqlash va ularni tabiatga qaytarishgacha zooparklarning maqsadlari evolyusion g‘alaba qozonib keldi. Keng maydonlardagi qadimgi zoobog‘lardan o‘rta asrlardagi chuqur o‘ralarda, undan tor qafaslarda, so‘ngra o‘yinlar uchun inshootlarga ega bo‘lgan oynavad va ochiq volerlargacha bo‘lgan davrda hayvonlarni ularda saqlash xarakteri siklik progressiyalashgan, hozirgi kunda hayvonlar yashashining maksimal tabiiy muhitiga, safari-parklarga ega bo‘lgan zooparklarga intilish kuzatilmoqda.

2. **Mamlakatimiz va chet ellardagi zooparklarni loyihalash, qurish va ekspluatatsiya qilish tajribasini o‘rganish** zoomuassalarning soni va ularning maydonlari Toshkentda va umuman mamlakatda kam ekanligini, zooparklar strukturasi loyihalash spetsifikasining etarlicha hisobga olinmaganligini, volerlar maydonlari va holatining qoniqarsiz holatini, ulardagi xonalar funksional tarkibining nomuvofiqligini ko‘rsatdi, bu yangi zooparklar yaratishni va mavjud bo‘lganlarini esa rekonstruksiya qilishni talab etadi.

3. Tadqiq qilish davomida hayvonlarni saqlash va parvarishlash uchun komfort sharoitlarni, xizmat ko‘rsatuvchi personalni va tashrif buyuruvchilarning ko‘p sonli tashrifini ta‘minlovchi zooparklarning arxitekturaviy-badiiy muhitini tashkil etishning prinsiplari va qonuniyati aniqlandi, bu qonuniyati va prinsiplarda zoopark yagona arxitekturaviy kompleks obraziga muvofiq kelishi lozim, bu kompleks tabiiy muhit va sun‘iy inshootlarni garmonik uyg‘unlashtirishi kerak. Zamonaviy zoopark tabiiy muhit va sun‘iy inshootlarni garmonik uyg‘unlashtiruvchi, yagona arxitekturaviy g‘oyaga bo‘ysunuvchi murakkab arxitekturaviy-landshaftli ansamblni o‘zida namoyon etadi, unda hayvonlar, tashrif

buyuruvchilar va xizmat ko'rsatuvchi personal uchun mos sharoitlar ta'minlangan bo'lmog'i lozim. Park kompozitsiyasining hamma elementlari (relef, suv havzalari, o'simliklar, kichik shakllar arxitekturasi, haykaltaroshlik namunalari)ni zoopark hududida joylashtirish toqazo etiladi.

4. O'zbekistonda zooparklarni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etishining jihatlari ko'rib chiqilgan. Zamonaviy zooparklarning amaldagi holatini tahlil qilish ularning chet ellardagi etakchi anologlari bilan qiyoslaganda tadqiq qilinayotgan zooparklar ulardan yaqqol orqada qolayotganini, ularni Rossiya zooparklari bilan solishtirganda ularga o'xshashligi, lekin qandaydir me'yorda ulardan orqada qolayotganini ko'rsatdi. Zamonaviy zooparklarning nazariyaga muvofiq kelishini qiyosiy tahlil qilish o'tkazildi va zooparklar arxitekturaviy-landshaftli muhitini maqbullashtirish (optimallashtirish) uchun dastlabki shartlar aniqlandi. Sotsiologik tadqiqotlar O'zbekiston zamonaviy zooparklarining volerlar qurilishi va hajmi, to'siqlar konstruksiyalari bo'yicha tashrif buyuruvchilarning talablarini qoniqtirmasligini, sutemizuvchilar va akvariumlar ekspozitsiyalarini ko'paytirish lozim ekanligini ko'rsatdi. Sibir zooparklarining yaxshilanishga muhtoj ekanligi aniqlandi.

5. Zoologik parklarni tadqiq qilish uchun zooparklar arxitekturaviy-landshaftli muhitini tahlil qilishning universal metodi taklif etildi. Mazkur metodika quyidagi 4 ta bosqichni o'z ichiga kiritadi: 1 – loyiha oldi tadqiqotlari, zooparklarning optimal misollarini tanlash va informatsion-strukturaviy tahlil; 2 – nazariy va amaliy ma'lumotlarni umumlashtirish: ma'lumotlarni tizimlashtirish; 3 – arxitekturaviy-badiiy muhitni modellashtirish: funksional-rejaviy modelni aniqlash.

6. Zoologik parklarni loyihalash vaqtida dinamik zonalashtirish, muhitning zoopark sub'ektlari hayoti obraziga adaptatsiyalanish prinsipini, arxitekturaviy muhitning tabiiy stilistika prinsipini, zoopark muhiti etakchi elementlarining aksentirlanish prinsipini, ekspozitsiyalar va kompozitsiyalar mavzularining almashinish prinsipini inobatga olish toqazo etiladi.

Zooparklar klassifikatsiyasini namoyish etish tiplari, turli belgi va alomatlari bo'yicha arxitekturaviy-landshaftli muhit elementlari taqdim etilgan, hududlarni zonalarga ajratish usullari (priyomlari) tadqiq qilingan. Zooparkning funktsiya yuritish sxemasi aniqlangan: zamonaviy zooparkning arxitekturaviy-badiiy muhiti hayvonlar, xizmat ko'rsatuvchi personal va tashrif buyuruvchilar uchun maqbul (optimal) sharoitlarni uyg'unlashtirmog'i lozim.

7. Zooparklarni arxitekturaviy-rejaviy tashkil etishning nazariy modeli zooparklarni loyihalashtirish prinsiplariga javob beradi. Zooparklar arxitekturaviy-rejaviy muhitining funksional, rejaviy, kompozitsion, landschaftli va estetik tashkil etuvchilari tadqiq qilindi. Zoologik parklarning turli konseptual modellari, funksionallashtirish va ularni qurish modellari taklif etildi, bu modellar zooparklar ongli va tarbiyaviy funksiyalarining yaxshilanishini ta'minlaydi, ilmiy va tabiatni qo'riqlash maqsadlarini qo'llab-quvvatlash zoopark fazosini maqbullashtiradi (optimallashtiradi). Arxitekturaviy-badiiy muhitni tashkil etish prinsiplari va uning nazariy modeli asosida zooparklarni loyihalash metodi ishlab chiqilgan. Zooparklar arxitekturaviy-fazoviy strukturasi shakllantirish va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan, zooparkni arxitekturaviy-landshaftli tashkil etish bo'yicha takliflar berilgan.

8. Zooparklarni loyihalash metodi 7 ta bosqichni o'zida namoyon etadi: er uchastkasini tanlash; zoopark ekspozitsion kolleksiyasini tanlash va asoslash; ekspozitsiya tarkibidan kelib chiqqan holda va zonalarga ajratish prinsipidan foydalanish bilan funksional zonalarga bo'lish; asosiy transport magistrallari va piyodalar marshrutlarini aniqlash; alohida funksional zonalarni ishlab chiqish; alohida binolar va inshootlarni ishlab chiqish; hududlarning landschaftli dizayni va ularni ko'klamzorlashtirish.

9. Zoologik parklar arxitekturaviy-landshaftli muhitini loyihalash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi, ular asosida arxitekturaviy-rejaviy va landschaftli muhitni tashkil etishning aniqlangan prinsiplari va modeli yotadi.

ADABIETLAR

1. Адилова Л. А. Ландшафт архитектураси. I қисм, ўқув кўлланма.
Тошкент, ИПТД “УЗБЕКИСТАН”, С-6013-50-2009. – 106 б., расм.
2. Адилова Л. А. Ландшафт архитектураси. II қисм, дарслик. – Тошкент:
ТАСИ, 2009. – 156 б., расм.
3. Адилова Л.А. Ландшафтное планирование. Уч. пособие. изд. ТАСИ. –
Ташкент, 1907.
4. Алонов Ю.Г. Принципы архитектурно-пространственной организации
экспозиционной зоны современных зоопарков. Автореферат
диссертации на соискание ученой степени кандидата архитектуры. –
Москва, 1996. – 17с.
5. Архитектурная композиция садов и парков/ Под общ. ред. А. П.
Вергунова.- М.: Стройиздат, 1980.- 254 с.
6. Вергунов А.П. Архитектурно-ландшафтная организация крупного
города. Л. Стройиздат, Ленинградское отделение, 1982, 134 стр.
7. Вергунов А.П., Горохов В.А. Город и природа – Строительство и
архитектура Москвы, 1984, №11.
8. Гостев, В. Ф., Юскевич, Н. Н. Проектирование садов и парков. – М.:
Стройиздат, 1986. – 158 с., ил.
9. Горохов В. А., Лунц Л. Б. Парки мира. - М.: Стройиздат, 1985. - 328 с.
10. Григорьев А.А. Города и окружающая среда (космические
исследования). М,1982.
11. Заварин В. П. Проектирования зоологических парков: Дис. канд.
архитектуры: 18.00.04.—Л., 1986.— 186 с.
12. Иконников А.В. Формирование городской среды. М, 1973.
13. Кузнецов А.Ф., Демчук М.В., Карелин А.И. и др. Гигиена
сельскохозяйственных животных. Учебное издание. В двух книгах
Книга 1 Общая зоогигиена Учебник для вузов. – М.: Агропромиздат,
1992. - 400с.: ил.

14. Лаптев, И. П. Теоретические основы охраны природы: Основы зоологии. – Томск: Изд-во Том. гос. ун-та, 1975. – 277 с.
15. Лунц Л.Б. Городское зеленое строительство. М, 1974.
16. Машинский В.Л., Залогина Е.Г. Проектирование озелененных жилых районов. М, 1978.
17. О концепции оптимизации условий содержания и экспонирования коллекций животных Ленинградского зоологического парка на 2005-2009 гг.
18. Основы зоологических парков и аквариумов. Пер. с англ./Под ред. К. Саусман – М.: Московский зоопарк, 2007. – 370с.: ил.
19. Правила техники безопасности и производственной санитарии для зоопарков (зоосадов) СССР. – М.: Реклама, 1974 . – 159 с.
20. Саттарова К.Д. Декоративная Дендрология и цветоводство: Учебное пособие. – Тошкент: ТАСИ, 2010. – 144 с., ил.
21. Семенова В.М. Вопросы организации и архитектурно-планировочная структура зоопарка (на примерах зоопарков крупных городов). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата архитектуры. – Москва, 1977. – 15с.
22. Скуратова Л. С. К вопросу архитектурно-пространственная организация зоопарков // Архитектура, градостроительство, дизайн, изобразительное искусство: вопросы теории и истории №1-2, 2009: Вест. АлтГТУ им. И.И. Ползунова, с.90-91.
23. Сокольская, О. Б. Ландшафтная архитектура: специализированные объекты: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений / О. Б. Сокольская, В. С. Теодоронский, А. П. Вергунов. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 224 с., [16] л. цв. ил.
24. Сосновский, И. П. За кулисами зоопарка. – М.: Агропромиздат, 1989. – 160с.: ил.

25. Соколов М. П. Ботанические сады: Основа их устройства и планировка.- М.- Л.: Изд-во АН СССР. Ленингр. отд-ние, 1959.-199 с.
26. Graetz, M., The Role of Architectural Design in Promoting the Social Objectives of Zoos. A Study of Zoo Exhibit Design with Reference to Selected Exhibits in Singapore Zoological Gardens, 1995г.
27. Isamuxamedova D. U., Adilova L. A. Shaharsozlik asoslsri va landshaft arxitekturasi: I gism, darslik / O'zR oily va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi.- Toshkent: Cho'ipon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 – 160 b.
28. Isamuxamedova D. U., Ismailov A. T., Hotomov A. T. Injnerlik obodonlashtirish va transport: I gism, darslik / O'zR oily va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi.-Toshkent: Cho'ipon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 – 160 b.
29. Pulatov H. S. Shaharsozlik tarixi” : I gism, darslik / O'zR oily va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi.-Toshkent: Cho'ipon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 – 320 b.
30. Sokol'skaya O.B. Landshaftnaja arhitektura: specializirovannye ob"ekty [Landscape architecture: specialized facilities]. Moscow, 2007, 224p.

Интернет ресурсы:

31. <http://designforlife.com.sg/thesis/endnotes.html>
32. URL: www.zooanimalsphoto.ru
33. Ташкентский зоопарк: <http://tashkentzoo.uz/tashkentskiy-zoopark.html>
34. Минский зоопарк: <http://www.minskzoo.by>.
35. Московский зоопарк: www.moscowzoo.ru
36. Available at: www.zooanimalsphoto.ru
37. <http://designingzoos.com>
38. <http://berlinzoos.com>
39. <http://londonzoos.com>
40. <http://singapurzoos.com>

41. <http://bazelzoos.com>
42. www.earthinpictures.com
43. <http://animalkingdom.com>
44. <http://designforlife.com.sg/thesis/endnotes.html>
45. <http://www.Landscape design. ru>
46. <http://www.Gardener. ru>